

Interreg programma

Interreg Vlaanderen – Nederland 2021-2027

Interreg Vlaanderen-Nederland
Koningin Elisabethlei 18 B-2018 Antwerpen
+32 (0)3 240 69 20
info@grensregio.eu
www.grensregio.eu

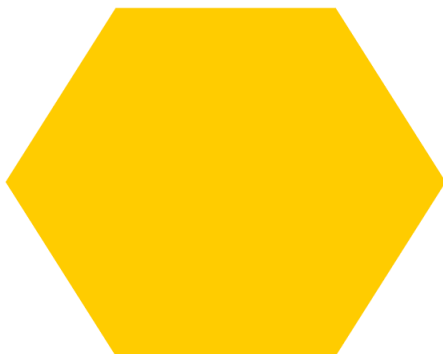
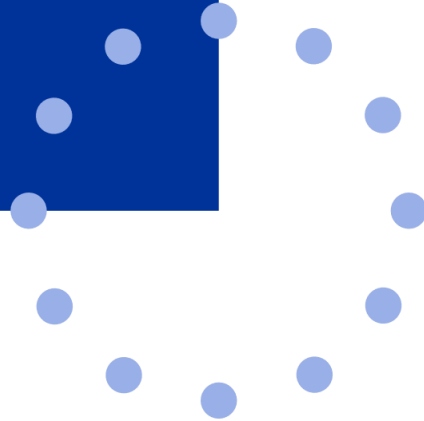
**Hoog
mikken voor
de lage landen!**

grensregio.eu

Inhoud

1. Programmastrategie: belangrijkste ontwikkelingsproblemen en beleidsreacties.....	3
1.1 Programmagebied	4
1.2 Samenvatting.....	5
1.3 Motivering van de selectie van beleidsdoelstellingen (BD) en specifieke doelstellingen (SD) uit het EU-keuzemenu	16
2. Prioriteiten.....	27
2.1 Een slimmer Europa. Innovatie en vaardigheden voor slimme transformatie (BD1).....	28
2.1.1 SD A1 - Ontwikkelen en versterken van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoeren van geavanceerde technologieën	28
2.1.2 SD A2 - Ontwikkelen van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap.....	30
2.2 Een groener Europa. Klimaat, milieu en natuur (BD2)	33
2.2.1 SD B1 - Bevorderen van energie-efficiëntie en verminderen van uitstoot van broeikasgassen.....	33
2.2.2 SD B2 - Bevorderen van hernieuwbare energiebronnen.....	36
2.2.3 SD B3 - Ontwikkelen van slimme energiesystemen, netwerken en opslag.....	40
2.2.4 SD B4 - Bevorderen van de aanpassing aan de klimaatverandering en van rampenrisicopreventie en – bestendigheid	43
2.2.5 SD B5 - Bevorderen van de overgang naar een circulaire en hulpbron-efficiënte economie.....	45
2.2.6 SD B6 - Bevorderen van biodiversiteit en groene infrastructuur en verminderen van verontreiniging.....	47
2.3 Een Socialer Europa: Inclusieve arbeidsmarkt, opleiding en duurzame vrijetijdsbesteding (BD4).....	51
2.3.1 SD C1 - Verbeteren van de doeltreffendheid en het inclusieve karakter van de arbeidsmarkt en toegang tot hoogwaardige werkgelegenheid.....	51
2.3.2 SD C2 - Verbeteren van gelijke toegang tot en kwaliteit van onderwijs, opleiding en een leven lang leren	53
2.3.3 SD C3 - Versterken van duurzaam toerisme en vrijetijdsbesteding	56
2.4 Een Europa zonder grenzen: Samenwerken om grensobstakels te overwinnen (BD6)	58
2.4.1 SD D - Versterken van bestuurlijke samenwerking, oplossen van grensobstakels en stimuleren van contacten over de grens	58
3. Rol van de partners	61
3.1 Rol van de partners in het voorbereidingsproces	62
3.2 Rol van de partners bij de uitvoering van het programma	64

1. Programmastrategie:
belangrijkste
ontwikkelings-
problemen en
beleidsreacties

1.1 Programmagebied

Het programmagebied Interreg Vlaanderen-Nederland 2021-2027 beslaat bijna geheel Vlaanderen en Zuid-Nederland (de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Nederlands Limburg). Het programmagebied is daarmee gelijk aan dit in vorige programmaperiodes. Afhankelijk van projectinhoud zullen de begunstigden enkel in de directe grensregio gesitueerd zijn, dan wel in het gehele programmagebied, of soms zelfs daarbuiten. In projecten gefocust op grensproblematiek bijvoorbeeld, staat de directe grensregio onder de aandacht. Terwijl in bijvoorbeeld innovatieprojecten een meerwaarde kan ontstaan voor het programmagebied door betrokkenheid van partners uit nabij het programmagebied gelegen economische centra, zoals Groot-Rijnmond en de Drechtsteden en (de Vlaamse stedelijke rand rond) Brussel.

De volgende NUTS 3-gebieden vormen het programmagebied:

- Vlaamse arrondissementen: Brugge, Oostende, Diksmuide, Tielt, Roeselare, Kortrijk, Eeklo, Gent, Oudenaarde, Aalst, Dendermonde, Sint-Niklaas, Mechelen, Antwerpen, Turnhout, Hasselt, Maaseik, Tongeren, Leuven.
- Nederlandse COROP-gebieden: Zeeuws-Vlaanderen, Overig Zeeland, West-Noord-Brabant, Midden-Noord-Brabant, Noordoost-Noord-Brabant, Zuidoost-Noord-Brabant, Noord-Limburg, Midden-Limburg, Zuid-Limburg.

Met deze indeling is er een hoge mate van continuïteit met de vorige programma's en vormt de grensregio een coherent gebied met voor beide zijden van de grens vergelijkbare kansen en issues en dit op een voldoende schaal om als regio op Europees niveau impact te kunnen hebben. In het gehele programmagebied wordt de Nederlandse taal gesproken, wat de grensoverschrijdende communicatie vergemakkelijkt

1.2 Samenvatting van de belangrijkste gemeenschappelijke problemen, rekening houdend met economische, sociale en territoriale ongelijkheden en geleerde lessen uit ervaringen uit het verleden.

Als onderbouwend beleidsdocument om de prioritering van doelstellingen in het Interreg VI programma te motiveren, is een gebiedsanalyse uitgevoerd van de grensregio Vlaanderen – Nederland. De analyse toont de actuele en te verwachten sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen van het programmagebied voor 2021 – 2027. De gehele analyse is opgenomen als bijlage bij het programma; deze paragraaf bevat een samenvatting.

Geografisch programmagebied

Vlaanderen en Zuid-Nederland liggen in een welvarend en dichtbevolkt gebied van Europa. Het is een logistiek knooppunt waar havens en spoor-, water- en autowegen samenkomen met een sterke ontsluiting richting het 'achterliggende' Europese continent. De grensregio heeft een nauwe verbinding met de Randstad (met in Zuid-Holland de belangrijke haven van Rotterdam en de daaraan gelieerde chemische en maritieme clusters), het Brussels gewest en Noordrijn-Westfalen in Duitsland. De sterkte van de economie en het dichtbevolkte karakter van de regio levert ook een nadeel op: een stijgende filezwaarte en overbelaste spoorwegen. Als gevolg van de Brexit schuift het programmagebied op naar de buitengrens van de Europese Unie. Het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese interne markt raakt de economische en maatschappelijke interactie tussen het land en de grensregio Vlaanderen – Nederland.

Economie en arbeidsmarkt

Het Bruto Regionaal Product (BRP) per inwoner is in het programmagebied bovengemiddeld ten opzichte van het Europese gemiddelde. In de grensregio vormt het midden- en kleinbedrijf de motor van de economie: het stimuleert bedrijvigheid, creëert werkgelegenheid en zorgt voor een ruim aanbod van producten/diensten aan ieders kant van de grens. De groeipotentie van kleine en middelgrote ondernemingen raakt bedreigd door een krappe arbeidsmarkt, lage investeringen en een mismatch tussen vraag en arbeid in arbeid. De groei van welvaart dreigt te stagneren als gevolg van de coronapandemie, klimaatverandering, Brexit en de toenemende vergrijzing van de bevolking. De uitbraak van het virus zorgt voor een onverwachte klap voor de economie in zowel Vlaanderen als Zuid-Nederland. De exacte gevolgen voor de (middel)lange termijn zijn onzeker, al is voor een aantal sectoren wel een gerichte prognose te schetsen. Zo is de impact voor de logistieke- en toerisme sector een stuk groter dan voor de agrofood sector. De Vlaamse en (Zuid-)Nederlandse regering hebben sectoren geïdentificeerd waar een sterke basis voor economische groei, innovatie en werkgelegenheid ligt. Uit al deze 'slimme specialisatiedomeinen' is een grensoverschrijdend (top)sectorenbeleid ontstaan dat op elkaar aansluit om samen maatschappelijke uitdagingen aan te gaan. Zowel Vlaanderen als Nederland hebben transitieprioriteiten gedefinieerd die de slimme specialisatie sturen en welvaart en welzijn moeten creëren op een duurzame en innovatieve manier. In de RIS3 voor Zuid Nederland staan 5 transities centraal nl. energie, grondstoffen, klimaat, landbouw en gezondheid. Voor Vlaanderen zijn dit Circulaire Economie, Industrie 4.0, Energie, Mobiliteit, Slim Wonen en Leven, Samen Leven 2050 en Levenslang Leren

Slimme specialisatie biedt kansen om schaalvoordelen te benutten en internationale clustering te bevorderen. Waar grenzen tussen sectoren vervagen, is dit nu ook het geval bij landsgrenzen. Zo vormen Vlaanderen en Zuid-Nederland een dynamische economische regio met een vernieuwende landbouw-, industrie- en dienstensector.

Het bedrijfsleven in de regio kan rekenen op een toonaangevende kenniseconomie en onderzoekeninfrastructuur om innovaties te ontwikkelen. Dit leidt tot een sterke concurrentiepositie op de mondiale markt, wat o.a. blijkt uit de hoge positie van beide landen op de Global Competitiveness Index. Het programmagebied kan dit toekomstperspectief enkel behouden door blijvend te investeren in onderzoekeninfrastructuur, door deze slimmer grensoverschrijdend te vervlechten (complementariteit) en door technologieoverdracht en samenwerking op het vlak van innovatie te intensiveren, aangezien dit resulteert in het verspreiden van kennis, uitbreiden van netwerken en sluiten van cross-sectorale partnerschappen.

De beroepsbevolking in het programmagebied is relatief hoog geschoold. Het human capital in de regio draagt bij aan een verbeterd vestigingsklimaat en hogere lonen, wat leidt tot stijgende welvaart. Het valt op dat uiteenlopende factoren (bijv. arbeidsproductiviteit of jaarlijkse arbeidsduur) leiden tot een verschil in welvaartsniveau. Zo is er minder welvaart direct bij de grens, terwijl de stedelijke gebieden juist een hoger welvaartsniveau hebben.

De verschillen in welvaartsniveau worden tenminste deels veroorzaakt door verschillen in activiteitsgraad. Deze is relatief laag voor enerzijds een aantal kwetsbare groepen met beperkte toegang tot werk, opleiding en een leven lang leren (jongeren, ouderen, langdurig werklozen, ongeschoolde werknemers en vluchtelingen) en anderzijds (de inwoners van) bepaalde 'interne perifere regio's':

- De werkgelegenheidsgraad onder jongeren is, in beide landen, relatief laag. Voor een deel is dit een gevolg van het feit dat de jongeren vaak blijven doorstuderen na hun 18de verjaardag, en zich dus nog niet aandienen op de arbeidsmarkt. Maar ook inzake werkloosheidsgraad bij jongeren kan het veel beter. Hier stelt zich vooral het probleem van de minder geschoolde jongeren, die schoolmoe aan het werk willen, maar die juist door hun beperkte scholing geen passende job vinden.
- Reeds lang bengelt België inzake werkgelegenheidsgraad van oudere werknemers achteraan het Europees peloton. Ook de gemiddelde uittredeleeftijd uit de arbeidsmarkt ligt gevoelig beneden het Europees gemiddelde. In Nederland waren er tot voor de coronacrisis stevige vorderingen gemaakt op vlak van de werkgelegenheidsgraad onder ouderen maar blijft het probleem bestaan dat àls (jong)-senioren werkloos worden, het voor hen bovenmatig lastig is om weer aan het werk te komen.
- Langdurig werklozen en ongeschoolde werknemers komen in beide landen bijzonder moeilijk aan de slag. Naargelang de werkloosheidsduur langer wordt, wordt het voor hen moeilijker om terug aan het werk te gaan: de werknemer verliest zijn kennis en vaardigheden, en bij de potentiële werkgever groeit het wantrouwen. In tijden van crises, zoals tijdens de coronacrisis vindt bovendien verdringing plaats van laaggeschoolden naar beter gekwalificeerden waardoor vooral voor ongeschoolde werknemers de langdurige werkloosheid dreigt.

- Vluchtelingen vormen een zeer specifieke en uiterst kwetsbare doelgroep. Zowel in Vlaanderen als Nederland zijn de grote groepen uit vooral Syrië nog niet aan de slag en dienen zich al nieuwe groepen aan vanuit Oekraïne. Vluchtelingen kampen met vergelijkbare problemen als andere kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt, maar kampen met migratie-specifieke factoren die hun positie verder verslechteren, zoals bijvoorbeeld een grote moeite met het verkrijgen van ervaringsplaatsen en stages en een sterke afhankelijkheid van deeltijd en werk op tijdelijke basis met een laag loon.
- Hoewel bepaalde kwetsbare groepen zich in het programmagebied concentreren in de grote steden, geldt dit zeker niet voor alle groepen. In enkele eerder 'perifere' delen van het programmagebied lijken bovenbeschreven problemen hardnekkiger dan in de economisch sterkere deelregio's. De arbeidsmarktsituatie voor kwetsbare doelgroepen lijkt bijvoorbeeld meer pregnant in het directe grensgebied.

Sinds de economische crisis in 2008 is de werkloosheid significant afgenomen, maar de coronacrisis zorgde voor een stop in deze trend. Aan ieders kant van de grens zijn (financiële) maatregelen getroffen om het verlies van banen te beperken. Het blijft echter onzeker hoe snel en in welke mate de arbeidsmarkt herstelt. De toenemende druk van de vergrijzing vormt, naast het bezweren van de coronacrisis, een van de belangrijkste uitdagingen op de arbeidsmarkt. Bovendien vereisen de transitie op het vlak van digitalisering en duurzaamheid nieuwe competenties bij werkers en werkzoekenden. Het is zaak om werkzoekenden en werknemers (her)op te leiden om hierop in te spelen. Er is nu geen sprake van een grensoverschrijdend functionerende arbeidsmarkt over de gehele breedte van de grens. De oorzaak ligt bij een complex samenspel van factoren. Het verminderen van regelknelpunten en het stimuleren van een verbeterde arbeidsmobiliteit (en duurzaam woon-werkverkeer) vormt een startpunt om de potentie van een integrale arbeidsmarkt te realiseren.

Zowel in Nederland als in Vlaanderen wordt er binnen de hoger benoemde transitieprioriteiten de koppeling gemaakt naar 'een leven lang leren'.

In de RIS voor Zuid Nederland staan 5 transities centraal (energietransitie; grondstoffentransitie, klimaattransitie; landbouwtransitie en gezondheidstransitie). Technologische ontwikkeling en innovatie in al haar vormen moeten hierin een belangrijke rol spelen, en de transities vormen daarmee zowel de kapstok als de onderlegger voor de structurering en uitvoering van de RIS3. Door de economische en technologische sterktes van de regio te benutten, worden de transities versneld en wordt de regio competitiever. De keuze voor transitie is ook uitdrukkelijk een keuze voor innovatie met maatschappelijke impact. Om daadwerkelijk vooruitgang te maken binnen de beoogde transitie, is voldoende personeel, met de juiste kennis en vaardigheden, namelijk onmisbaar. Dat betekent dat onderwijs van kennis en kunde en innovatiegebonden arbeidsmarktaspecten relevante thema's zijn voor de aanwending van de regionale EU-middelen. Ook in het regionale en provinciale onderwijs- en arbeidsmarktbeleid is aandacht voor 'skillsontwikkeling' in de hele onderwijsketen (van Middelbaar Beroepsonderwijs tot Wetenschappelijk Onderwijs) én 'leven lang leren' een belangrijke randvoorwaarde om vorderingen op de maatschappelijke transitie te maken.

Ook in Vlaanderen wordt er een sterke koppeling gelegd tussen onderwijs, 'Levenslang Leren', innovatie en maatschappelijke cohesie: 'Het onderwijs vormt de brug bij uitstek tussen talent- en competentieontwikkeling. Sterke basisopleidingen, met aandacht voor algemene vorming, vaardigheden en attitudes, zorgen voor een goede zelfontplooiing en bevorderen gelijke kansen. Jongeren worden gevormd tot kritische, creatieve en sociale burgers die voorbereid zijn op een complexe, diverse en solidaire maatschappij. Levenslang leren en een levenslange zelfontplooiing zijn cruciaal opdat alle inwoners van Vlaanderen kunnen participeren in een samenleving die gekenmerkt wordt door een sterke sociale cohesie en waar ieder zijn plaats vindt op basis van de eigen talenten en competenties' (citaat uit Vlaanderen Visie 2050).

De aandacht voor levenslang leren voor alle burgers in de grensregio sluit naadloos aan de sustainable development goals (SDG's) van de Verenigde Naties, met name SDG4: 'Zorg voor inclusief en universeel toegankelijk onderwijs van kwaliteit en bevorder kansen tot levenslang leren voor iedereen'.

Klimaat, milieu en natuur

De grensregio is onderdeel van de Noordwest-Europese delta, een laaggelegen gebied met een aantal belangrijke Europese rivieren die richting de Noordzee stromen. Als gevolg van klimaatverandering wordt het gebied geconfronteerd met een stijgende zeespiegel, rivieren die uit hun oevers treden en extremere weersomstandigheden. Zowel België als Nederland streven de doelen uit het Verdrag van Parijs na en volgen de routekaart van de Europese Green Deal om de economie snel duurzamer te krijgen. De grensregio staat nu nog ver weg van het realiseren van de klimaatambities. Het samen ontwikkelen van technieken voor energie-efficiëntie en het opwekken van hernieuwbare energie vormt hierin een belangrijk deel van de oplossing. De noodzaak om de economie anders te modelleren biedt kansen voor de grensregio wegens de vereiste hoge mate van innovativiteit. Duurzaamheid wordt gezien als dé groeimarkt voor de komende jaren.

Het programmagebied levert een relatief hoge bijdrage aan de totstandkoming van klimaatverandering en druk op het milieu door lucht-, bodem- en waterverontreiniging. De grote bevolkingsdichtheid en industrialisatie, vele transport- en mobiliteitsstromen en intensieve veeteelt en akkerbouw vormen de belangrijkste oorzaken. Dit leidt ertoe dat de stikstofemissies in Vlaanderen en Zuid-Nederland tot de hoogste van Europa behoren. De grensregio moet de koolstofvoetafdruk verlagen via het stimuleren van gedragsverandering, innovatie, demonstraties en transitieprocessen naar een circulaire economie. Hiervoor kan zowel Vlaanderen als Zuid-Nederland putten uit een ruime schat aan kennis en ervaring. In de vorige Interreg programma's is een stevige basis voor samenwerking gelegd om deze problematiek op te lossen. Zowel België als Nederland hebben zich gecommitteerd aan het Verdrag van Parijs. In Vlaanderen en Zuid-Nederland zijn veel initiatieven gaande om de overgang naar een klimaatneutrale economie vorm te geven. Hierbij kan gedacht worden aan duurzamere mobiliteit, duurzame energieopwekking of maatregelen gericht op energiebesparing en grondstoffenefficiëntie. Burgers en energiecoöperaties kunnen een belangrijke rol spelen in de energietransitie, zoals wordt benoemd in het Clean Energy for all Europeans Package.

De Vlaamse overheid organiseerde in 2016 een Vlaamse klimaattop waarop onderstreept werd dat Vlaanderen de mondiale klimaatambities volop steunt en mee wil realiseren. Dit willen de Vlaamse Regering, maar ook de lokale en bovenlokale besturen doen door zelf het goede voorbeeld te geven en mee te ondersteunen. Hierbij ligt de focus op minder emissies te genereren c.q. energie te verbruiken in de gebouwen, technische infrastructuur en door een andere organisatie van mobiliteit.

Nederland wil koploper in Europa zijn bij het tegengaan van de opwarming van de aarde. Om uiterlijk in 2050 klimaatneutraal te zijn, scherpen we het doel voor 2030 in de Klimaatwet aan tot tenminste 55% CO₂ reductie. We committeren ons hard aan dit doel en zullen indien nodig extra stappen zetten om dit te realiseren. Om dit doel ook zeker te halen, spreken we af om ons in het beleid te richten op een hogere opgave, wat neerkomt op circa 60% in 2030.

Ook na 2030 is het nodig om ambitieus door te gaan met CO₂ reductie. We zetten in op een reductie van 70% in 2035 en 80% in 2040. Om dit te kunnen realiseren, treffen we in deze kabinetsperiode voorbereidingen voor het invoeren van een systeem van betalen naar gebruik in de automobiliteit in 2030 en voor de bouw van nieuwe kerncentrales. Ook maken we in deze kabinetsperiode onze energie-netwerken toekomstbestendig.

Eind 2019 werd de Green Deal gelanceerd, een nieuwe groeistrategie die van de EU een moderne, grondstoffenefficiënte en concurrerende economie maakt die:

- de netto-uitstoot aan broeikasgassen tegen 2050 tot nul reduceert
- economische groei oplevert zonder grondstoffen uit te putten
- geen mens of regio aan zijn lot overlaat

De Europese Green Deal is een routekaart om de economie van de EU duurzaam te maken. Dat lukt alleen als we op alle beleidsdomeinen de klimaat- en milieuproblemen aangrijpen als een kans om de transitie voor iedereen zo rechtvaardig en inclusief mogelijk te maken. De Green deal kijkt niet enkel naar klimaat en biodiversiteit, maar heeft ook strategieën voor de landbouw (farm to fork) en de industrie.

Maar zowel België als Nederland scoren nu nog erg slecht op vlak van hernieuwbare energie. In België was in 2018 9,4% van de energie afkomstig van hernieuwbare bronnen, in Nederland 7,4%. Hiermee was Nederland de hekkensluiter van de hele EU. Beide landen blijven hiermee ook ver onder hun 2020-doelstelling (die lag 3,6% hoger voor België en 6,6% voor Nederland) en nog veel verder achter op Europese koplopers als Zweden (54,6% hernieuwbare energie) en Finland (41,2%).

In beide delen van het grensgebied is dan ook een massale uitrol nodig van (o.a.) hernieuwbare (en zero-emission) energie.

Grensoverschrijdende samenwerking op dit domein is dus logisch. Door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken of processen te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Hierbij wordt de focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij KMO's/MKB's veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot.

Dit sluit aan bij de EU Green Deal, meer bepaald bij het voorstel voor de klimaatwet die Europa klimaatneutraal moet maken, de acties die het klimaatpact voorziet en de Europese industriestrategie. Specifiek voor België formuleerde de EC bijkomend nog deze investeringsrichtsnoeren:

- het gebruik van hernieuwbare energie bij verwarming en koeling aanmoedigen;
- kleinschalige elektriciteitsopwekking op basis van hernieuwbare energie bevorderen;

De massale uitrol van hernieuwbare energie is in lijn met deze aanbeveling uit de Border Orientation paper: 'Promote joint initiatives to maximise the cross-border potential for the development of renewable energy, particularly in relation to wind, solar and geothermal' Zowel Vlaanderen als Nederland beogen een ingrijpende energietransitie en daarin zullen slimme energiesystemen een belangrijke plaats innemen. Slimme energiesystemen vormen immers het onmisbare bindmiddel tussen energie-efficiëntie, hernieuwbare energie en circulaire economie. Hiermee situeren slimme energiesystemen zich op het snijvlak van meerdere prioritaire transitie (duurzaamheid, circulaire economie, industrie 4.0 en energie).

Vlaanderen beoogt in haar 'Visie 2050' de uitbouw van een toekomstgerichte energie infrastructuur. Hierbij wordt een focus gelegd op het energiezuinig maken van bestaande infrastructuur en het efficiënt uitbouwen van nieuwe infrastructuur. Er zullen performante, slimme en onderling verbonden energienetwerken nodig zijn, waarbij het elektriciteitsnet, het gasnet en het warmte/koudenet onderling geïntegreerd zijn en elkaars efficiëntie versterken. De energie zal worden geleverd door vooruitstrevende decentrale energieopwekkingssystemen en een maximale integratie van hernieuwbare energie in de energiemix. Er is een continu evenwicht nodig tussen productie en gebruik van energie, door continue afstemming van vraag en aanbod en door slimme opslagmogelijkheden. Slimme netwerken zullen

duurzame stabiliteit op het net en bevoorradingszekerheid moeten waarborgen, en hiertoe zullen de 'smart grids' ook moeten worden uitgerust met slimme opslagsystemen.

Nederland beoogt in haar innovatiebeleid onder meer de transitie naar een robuust en maatschappelijk gedragen geïntegreerd energiesysteem, dat zowel op lokale, regionale, nationale en Noordwest Europese schaal efficiënt functioneert. Om dit te bereiken zal het noodzakelijk zijn om nieuwe kennis en innovatie te ontwikkelen. Er zullen concepten, methodes en hulpmiddelen moeten komen voor een slim samenhangend ontwerp, ontwikkeling en beheer van stabiele en betaalbare energie-infrastructuur (inclusief noodzakelijke digitale infrastructuur). De bijhorende schaal gaat van van lokaal tot nationaal en Europees, met voldoende flexibiliteit om vraag en aanbod van energie op een optimale wijze op elkaar af te stemmen. Dergelijke slimme energiesystemen zijn per definitie grensoverschrijdend en zullen grensoverschrijdend moeten worden ontwikkeld.

De koolstofvoetafdruk van de Vlaamse consumptie bedraagt 20 ton CO₂-eq per inwoner, dat is een stuk hoger dan de totale broeikasgasuitstoot op het grondgebied van Vlaanderen (zijnde ongeveer 9 ton CO₂-eq per inwoner). In Nederland ligt deze heel wat lager, nl. op 11,4 ton CO₂ per inwoner. Als gevolg van de restricties op verplaatsingen, het stilleggen van niet-essentiële sectoren en de toename van telewerken tijdens de covid 19-crisis is die koolstofvoetafdruk tijdelijk sterk verlaagd, maar die daling zal volgens experts van korte duur zijn als overheden niet sneller op schonere energie overstappen. Op basis van studies wordt ingeschat dat de mondiale broeikasgasemissies tegen 2050 moeten verminderen tot gemiddeld 2 ton per capita om aan de doelstellingen van het Akkoord van Parijs te voldoen en dus de gemiddelde globale temperatuurstijging te beperken tot maximaal 2°C. De koolstofvoetafdruk van de Vlaamse consumptie is dus een factor 10 te hoog en de Nederlandse een factor 5. Zowel Vlaanderen en Nederland dienen dus hun koolstofvoetafdruk te verlagen door gedragsverandering, innovatie, en demonstratie van beproefde processen en technieken.

De stikstofemissies (ammoniak plus stikstofoxiden) in Nederland en België zijn het hoogste in Europa (de uitstoot in Nederland is zelfs 4 keer hoger dan het Europese gemiddelde) en overschrijden in een aantal regio's kritische depositiewaardes. Hierbij scoort Zuid-Nederland hoger dan het landelijke gemiddelde. In Zeeland is de stikstofdepositie bijna 20 kg/ha, terwijl het stikstofgehalte in Limburg en Noord-Brabant zelfs uitkomt op gemiddeld 25 kg/ha. De stikstofdepositie in Vlaanderen is de laatste jaren aan het dalen maar blijft niettemin zeer hoog. In 2018 komt dit uit op een gemiddelde van 23,2 kg/ha in de regio.

Naast een reductie van de biodiversiteit, dragen deze emissies ook bij aan de vermindering van de luchtkwaliteit en leveren ze gezondheidsrisico's op. Om de uitstoot van ammoniak en stikstofoxiden te reduceren, moet gekeken worden naar de grootste bronnen van uitstoot. Veranderingen in de veestapel, de transitie naar een kringlooptlandbouw, het verlagen van de uitstoot van het wegverkeer kunnen een bijdrage leveren. Voor alle sectoren geldt dat de transitie van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie en het verhogen van de energie-efficiëntie de (stikstof)emissies reduceren. Een groot aantal uitdagingen op vlak van het klimaat en op vlak van milieuverontreiniging haken dan ook op elkaar in.

Het aandeel bebouwde oppervlakte is in Vlaanderen en Zuid-Nederland toegenomen, vaak ten koste van landbouwgrond. Deze hoge druk op het landschap leidt tot versnippering van natuurgebieden en beperkt wateropslag, klimaatregulering en voedsel- en biomassaproductie. De grensregio beschikt nu over ruim 300 Natura-2000 gebieden. Er zijn mogelijkheden om nieuwe natuurgebieden te creëren door bestaande natuurelementen met elkaar te verbinden. Aan ieders kant van de grens wordt een soortgelijk beleid gevoerd ten aanzien van natuurbehoud en de versterking van een ruimtelijk-ecologische landschapsstructuur met oog op klimaatadaptatie, al dan niet in combinatie met recreatieve functies. De grensregio kent een relatief hoge kwetsbaarheid voor de gevolgen van de klimaatverandering. De kustprovincies in het grensgebied kennen zelfs een zeer hoge kwetsbaarheid.

De uitdagingen op vlak van klimaatadaptatie zijn groot en gelijkaardig en er is in beide landen al kennis opgebouwd op dit domein. Dit maakt dat grensoverschrijdende samenwerking essentieel is om de gevolgen van klimaatverandering het hoofd te bieden en de potentiële winst van de grensoverschrijdende samenwerking groot is. Er dient nog veel kennis te worden opgebouwd. Ook zijn er investeringen nodig in het grensgebied, omdat de natuur zich nu eenmaal niet aan grenzen houdt.

Het programma focust op klimaatadaptatie maar ook op risicopreventie en rampenbestendigheid, die in de eerste plaats gerelateerd aan de klimaatverandering. Er zijn ook risico's en rampen denkbaar op andere domeinen, en om die reden voorziet het programma ruimte voor het aanpakken van acute crises die tijdens de programma-uitvoering zouden opduiken. Dit kan bijvoorbeeld gaan om pandemiegerelateerde risicopreventie en rampenbestendigheid op het domein gezondheidszorg.

Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald bij het voorstel voor de klimaatwet die Europa klimaatneutraal moet maken en adaptatie stimuleren bij de acties die het klimaatpact voorziet) en de investeringsrichtsnoeren voor België van de EC voor het cohesiebeleid.

Zowel Vlaanderen als Nederland staan bijzonder ver van de realisaties van hun ambities, om bij te dragen aan mitigatie van de klimaatproblematiek. In beide delen van het grensgebied is een massale uitrol nodig van energie-efficiënte en hernieuwbare energie technieken, en kan een transitie naar een circulaire economie niet langer op zich laten wachten. Door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde omdat bedrijven van elkaar kunnen leren, over de grens nieuwe partnerschappen kunnen smeden, en de transitie zonder hindering van de grens een aanzet wordt gegeven. Het is niet de bedoeling, en niet haalbaar, om de echte uitrol via Interreg te realiseren, en samenwerking op die uitrol zou ook minder toegevoegde waarde hebben. Voor de aanzet tot de transitie is samenwerking echter van groot belang want zowel Vlaanderen als Nederland dienen verdere stappen te zetten in hun transitieproces naar een meer circulaire economie, en dit kan veel effectiever gebeuren door grensoverschrijdende samenwerking en investeringen op dit domein. De basis die voor dergelijke samenwerking is gelegd in tal van eerdere Interreg-projecten of verbanden als North CCU Hub, Smart Delta Resources of de samenwerking tussen Circular Biobased Delta en Flanders Biobased Valley kan gebruikt worden als brugghoofd voor verder innovatie en transitie.

Toerisme, waaronder erfgoedtoerisme, is een belangrijke sector in onze grensregio. Door de aanwezigheid van de kust, de historische steden, de nationale parken en pittoreske landschappen, zijn er in het programmagebied belangrijke aantrekkingspolen voor toerisme en recreatie. Het economisch belang van toerisme en recreatie (toeristische bestedingen, toegevoegde waarde en werkgelegenheid) groeide in de afgelopen jaren gestaag, zowel in Vlaanderen als Nederland. In Vlaanderen zorgden de toeristische bedrijfstakken in 2018 voor 4,3% van de totale bruto toegevoegde waarde in het Vlaamse Gewest. De consumptie door toeristen zelf (ongeacht of de uitgaven gebeuren in toeristische of niet-toeristische bedrijfstakken) genereerden in 2018 2,6% van de toegevoegde waarde in het Vlaamse gewest, of 5,4 miljard euro. De toeristische bestedingen in Nederland bedroegen 87,5 miljard euro in 2018 en waren daarmee 6,4 procent hoger dan in 2017. Gecorrigeerd voor prijsveranderingen groeiden deze bestedingen met 4,1 procent. Het aantal banen in de toeristische sector nam met 27 duizend toe tot 791 duizend. De toegevoegde waarde van de toerismesector bedroeg eind 2018 4,4 procent van het BBP.

Het toerisme en de recreatiesector zijn mogelijk de zwaarst getroffen sector door de coronacrisis. In totaal geeft 96% van de Nederlandse ondernemers actief in de horeca, cultuur, sport en recreatie branche aan hoofdzakelijk negatieve gevolgen van de pandemie te ervaren. De conjunctuurenquête van het CBS toont aan dat in het tweede kwartaal van 2020 de sector in Zuid-Nederland op vrijwel alle variabelen slechter scoort. Uit de data van Toerisme Vlaanderen is af te lezen dat vanaf maart het aantal geboekte overnachtingen in 2020 ten opzichte van het vorige jaar negatief is. De uitschieters zijn de maanden april (- 90%), mei (- 90%), november (- 77%) en december (- 80%).

Het effect van de virusuitbraak op de evenementensector in België is geschat op een negatief verschil van 54% ten opzichte van 2019. Organisatoren van evenementen verwachten een verlies van € 1,3 miljard, terwijl toeleveranciers de prognoses bijstellen naar een verlies van € 3,6 miljard. In Nederland is een soortgelijk beeld zichtbaar, met een negatief verschil van 47% (ten opzichte van het vorige jaar) en een verwachte omzetsderving van € 3,5 miljard. Deze cijfers bevatten niet eens de indirecte gevolgen van het annuleren van evenementen op onder andere de horeca, detailhandel en transportsector.

Naast de coronacrisis zal de Brexit ook een negatief effect hebben op het vlak van toerisme (bijvoorbeeld oorlogstoerisme), als gevolg van beperkingen op het vrije verkeer van mensen.

Toerisme en recreatie dienen echter niet enkel voor economische groei of om een aangenaam woon- en vestigingsklimaat te behouden, maar ook om in te spelen op ecologische en sociale opgaven. Het belang van nabije mogelijkheden, ook over de grens, voor duurzaam toerisme, recreatie, vrijetijdsbesteding en 'beleving', kwam nadrukkelijk op de voorgrond tijdens de coronacrisis.

In de grensstreek bestaan er volop kansen voor de verdere uitbouw van mogelijkheden op lokaal vlak. Zo is er heel wat gezamenlijk erfgoed – bijvoorbeeld uit de Tachtigjarige Oorlog of de Tweede Wereldoorlog – dat grensbewoners bewust kan maken van een gemeenschappelijk beleefd verleden. Een gezamenlijke ontwikkeling hiervan kan toerisme en recreatie bevorderen, grensbewoners met elkaar in contact brengen en fungeren als vliegwiel voor samenwerking tussen lokale overheden, ook op andere domeinen. Er bestaan ook kansen voor toenadering door bijvoorbeeld koppeling van burgerinitiatieven of stimulansen voor grensoverschrijdende cultuurconsumptie.

Het verbeteren en verduurzamen van het toeristische aanbod zorgt ook voor een directe zichtbaarheid van en burgerbetrokkenheid bij Europa. Tegelijkertijd vergroot het de kansen om grensbewoners met elkaar in contact te brengen.

Maatschappij

Vlaanderen en Zuid-Nederland kennen overeenkomsten in taal en cultuur, wat zorgt voor minder belemmeringen bij grensoverschrijdende interactie. Verschillen op institutioneel en administratief vlak zorgen echter nog altijd voor een barrière. Dit heeft negatieve gevolgen voor met name grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit, onderwijs en zorg. Het Interreg programma en andere overheidsinitiatieven stimuleren juist de interactie tussen grensbewoners, maar dit gaat vooral om uitwisselingen op professioneel vlak. Zo blijft een groot deel van de grensbewoners nu evengoed langs elkaar heen leven. Het wegwerken of verminderen van grens-gerelateerde obstakels voor maatschappelijke interactie stimuleert de kans op samenwerking op andere domeinen.

De Vlaamse en Nederlandse regeringen hebben in de afgelopen jaren afspraken gemaakt over grensobstakels en de grensoverschrijdende samenwerking:

- a) Oprichting van een governance-structuur met minstens jaarlijks een ontmoeting tussen de Vlaamse Minister-President en de Nederlandse Minister van BZK om kansen en belemmeringen van de grensregio's te bespreken.
- b) Onderzoek naar instrumenten voor grensregio's om belemmeringen als gevolg van wetgevingsverschillen te overbruggen. Hiervoor is een bestuurlijke werkgroep opgericht die via 2 sporen werkt. Enerzijds een academische studie voor grensknelpunten op het terrein van infrastructuur, anderzijds wordt aan de hand van een aantal concrete situaties een methode ontwikkeld waarmee toekomstige grensknelpunten - als gevolg van verschillen in regelgeving - aangepakt kunnen worden.

Lessen uit het verleden

Bij het uitwerken (en uitvoeren) van het Interreg VI programma is het van belang de lessen uit het verleden mee te nemen. Zo is duidelijk dat het succes van een project gebonden is aan het draagvlak onder burgers. Het is om deze reden belangrijk output (bijv. technologische innovatie) door te vertalen naar een concrete meerwaarde voor de bewoners van de grensregio. Het bevorderen van socio-economische ontwikkelingen via fysieke investeringen in recreatie, erfgoed, zorg en veiligheid is een simpel en zichtbaar middel om de meerwaarde van grensoverschrijdende samenwerking aan burgers te tonen. De continue en sterke gerichtheid op directe betrokkenheid van bedrijven is bepalend geweest in het opzetten van een resultaatgericht programma. Bij het stimuleren van innovatie en de versterking van onderzoeksinfrastructuur kan het ambitieniveau op vlak van 'grensoverschrijdende meerwaarde' worden verhoogd. Bij demonstratieprojecten is het belangrijk om te richten op een directe adoptie en uitvoering van reeds geteste en gevalideerde innovaties op grote schaal, daar in het verleden de gedemonstreerde technieken soms te vernieuwend waren om over te gaan op implementatie. Ook moet het nieuwe programma fungeren als (financiële) steun voor het actualiseren van oplossingen bij grensobstakels, en niet enkel via studies de barrières in de grensregio identificeren. Zo lukt het Interreg VI om via grensoverschrijdende samenwerking impact in de grensregio van Vlaanderen en Zuid-Nederland te creëren.

Het is vanzelfsprekend van belang dat het programma niet enkel de juiste doelstellingen ondersteunt via subsidies, maar ook dat het in de uitwerking en uitvoering bijdraagt aan deze doelen. Concreet wil het programma in haar eigen operationele activiteiten en die van de projecten rekening houden met volgende horizontale beginselen:

- de grondrechten van de Europese Unie, conform het overeenkomstige Handvest;
- duurzame ontwikkeling;
- de invoering en bevordering van het gender- en gelijkheidsperspectief; en
- het tegengaan van discriminatie op grond van geslacht, ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid.

Dit doet het programma bijvoorbeeld door:

- het bij de projectselectie hanteren van een inhoudelijke beoordelingscriterium expliciet gericht op een positieve bijdrage aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (SDG's) van de Verenigde Naties, onder meer via een positieve bijdrage aan duurzame ontwikkeling als bedoeld in artikels 11 en 191 lid 1 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie en gelijke kansen – non-discriminatie en gendergelijkheid.
- een duurzaam aankoopbeleid door het programmasecretariaat, en het stimuleren van een duurzaam aankoopbeleid bij begunstigden (bvb. wordt reeds gewerkt aan een gids hier rond op de programmawebsite); tijdens de programma-uitvoering zal de beheerautoriteit het strategisch gebruik van openbare aanbestedingen promoten met het oog op de ondersteuning van de beleidsdoelstellingen (inclusief professionaliseringsinspanningen om capaciteitsleemtes aan te pakken). Begunstigden zullen aangemoedigd worden om meer kwalitatieve en levenscyclus gebaseerde criteria te gebruiken. Waar mogelijk zouden milieu- (bv. groene openbare aanbestedingscriteria) en sociale overwegingen, alsook innovatiestimulansen geïncorporeerd moeten worden in openbare aanbestedingsprocedures.
- een actieve betrokkenheid van gelijke kansenorganisaties (Unia voor België resp. Het College voor de Rechten van de Mens in Nederland) te stimuleren tijdens de voorbereiding en uitvoering van het programma. Beide organisaties zullen het secretariaat bijstaan met advies om te zorgen dat projecten

een positieve impact genereren (en zeker geen negatieve effecten veroorzaken) op vlak van gelijke kansen;

- In de monitoring van projecten (bvb. d.m.v. werkbezoeken) wordt voor alle fysieke of digitale infrastructuur bewaakt dat deze ten allen tijde toegankelijk zijn voor personen met een handicap en wordt voor iedere dienstverlening bewaakt dat deze non-discriminatoir beschikbaar is voor alle individuen van de relevante doelgroep(en).

Het programma wil binnen haar (budgettaire) capaciteiten inzetten op het initiëren en stimuleren om ontwikkeling in de gewenste richtingen aan te wakkeren. Met de focus op specifieke grensoverschrijdende componenten van de geselecteerde beleidsdoelstellingen is het programma in beginsel complementair aan andere programma's van de Europese Structuur- en Investeringsfondsen (ESI), in het bijzonder de (regionale) operationele programma's voor EFRO, ELFPO en ESF+.

Ook hier geldt evenwel dat op veel beleidsgebieden meer dan één EU-instrument middelen kan verschaffen ter verwezenlijking van de Europese doelstellingen. De programmapartners erkennen het belang om de complementariteit tussen de verschillende EU-instrumenten op nationaal en regionaal niveau in kaart te brengen en te benutten, zowel in de plannings- als in de uitvoeringsfase.

De programmapartners hebben hiertoe allereerst geanalyseerd met welke overige EU-instrumenten Interreg VI Vlaanderen-Nederland inhoudelijke overeenkomsten en verschillen vertoont. Uit dat overzicht (van de programma's in 'onze omgeving', Life+, Horizon en de Recovery and Resilience Facility) en de specifieke doelstellingen van deze programma's, blijkt reeds dat de diverse fondsen elkaar kunnen versterken en zij elk voldoende eigen thematische of geografische invalshoeken innemen, om zo complementair aan elkaar te kunnen werken.

Door verschillende structuren en werkwijzen wordt tijdens de uitvoering van het programma invulling gegeven aan coördinatie tussen de fondsen, afstemming en het bevorderen van complementariteit en synergieën:

- De lidstaten België en Nederland voorzien in structuren voor coördinatie tussen de fondsen, zoals beschreven in hun respectievelijke partnerschapsovereenkomsten;
- De lidstaten staan eveneens in voor de coördinatie met nationale instrumenten en zien erop toe dat het programma additioneel is aan hun eigen beleid.
- De programmapartners zijn ook betrokken bij andere ESI-programma's in hun gebied. De vertegenwoordigers van deze programmapartners verzorgen binnen hun organisaties verspreiding van informatie en de borging van complementariteit. Zo is er contact tussen de projectadviseurs van het programma, de facilitatoren van andere Interreg-programma's, de local actions groups (ELFPO), etc.;
- Naast de ESI-programma's is overlap mogelijk met de communautaire programma's. Gezien de thematische keuzes in het programma, zal deze overlap zich vooral voordoen ten aanzien van Horizon Europe en Life+. Vanuit de Gemeenschappelijk Secretariaat zullen alle oproepen tot projectvoorstellen worden bezorgd aan de nationale contactpunten van deze programma's in België en Nederland. Wanneer een oproep raakt aan een ander communautair programma, zal deze ook aan het contactpunt van dat programma worden bezorgd.
- Het Comité van Toezicht werd voor de opmaak en uitvoering van dit IP uitgebreid met vertegenwoordigers van kennisinstellingen, om nog beter de link tussen het programma en innovatie-inspanningen in beide lidstaten te kunnen maken.
- De complementariteit en synergie met overige ESI-programma's in Vlaanderen en Zuid-Nederland en met communautaire programma's wordt verder bevorderd in de sterk uitgebouwde begeleiding in de acquisitiefase. Een tiental projectadviseurs die het programma vertegenwoordigen vanuit de eigen

regio en/of lidstaat, begeleidt het projectidee van in de beginfase en dit met een grondige kennis van actuele projecten en projectvoorstellen in de andere programma's.

- De genoemde projectadviseurs werken vanuit het gemeenschappelijk secretariaat, maar met een sterke link naar de eigen regio. Daar functioneren ze in nauwe relatie tot contactpunten en facilitatoren actief voor andere ESI-programma's in de regio. Deze relaties versterken de mogelijkheden voor complementariteit en synergie, zoals hierboven beschreven, maar dragen ook bij aan een afbakening tussen de verschillende programma's. Projectvoorstellen worden in een vroeg stadium verwezen naar het qua inhoud, partnerschap en geografie meest logische programma. In een goede onderlinge verstandhouding bevorderen de verschillende programmasecretariaten en de bij de verschillende programma's betrokken partnerbesturen de afstemming; door het organiseren van overleg, door het delen van informatie op programmaniveau en het inspelen op de verschillen tussen de programma's om een zekere afbakening en 'specialisatie' te bevorderen. Zo is puur maritiem georiënteerde Vlaams-Nederlandse samenwerking in veel gevallen een onderwerp waarvoor eerder de mogelijkheden afgetast zullen worden in het Noordzee-programma.

Naast synergie met bovenstaande EU-instrumenten streeft het programma ook een actieve ondersteuning van het EU-initiatief 'Een Nieuw Europees Bauhaus' na. Zowel tijdens de projectontwikkeling, als tijdens de uitvoering ervan worden – waar relevant – de principes van 'New European Bauhaus' (duurzaamheid, esthetiek, inclusie) uitgedragen. Overigens sluit het programma op inhoudelijk vlak al in sterk aan bij dit initiatief, aangezien doorheen alle Specifieke Doelstellingen sterk wordt ingezet op duurzaamheid en inclusiviteit (incl. burgerparticipatie). Het esthetische element wordt daarbij onder de aandacht gebracht. Zo stimuleert het programma projecten die binnen het concrete thema van de gekozen Specifieke Doelstelling kunnen aantonen dat ze voor het programmagebied helpen bijdragen aan waarden van duurzaamheid, esthetiek en inclusie, en op die manier dus 'een Nieuw Europees Bauhaus' mee helpen realiseren.

1.3 Motivering van de selectie van beleidsdoelstellingen (BD) en specifieke doelstellingen (SD) uit het EU-keuzemenu

In onderstaande tabel is beargumenteerd waarom Interreg Vlaanderen-Nederland (tenminste in huidig concept) opteert voor de beleidsdoelstellingen (BD) 1, 2, 4 en 6 (de 'Interreg-specifieke doelstelling') uit het 'keuzemenu' van beleidsdoelstellingen van de Europese Commissie (op verzoek verkrijgbaar) en daarbinnen de specifieke doelstellingen (SD) zoals weergegeven in de tweede kolom.

In het verdere document worden de vier beleidsdoelstellingen betiteld met A t/m D:

- A. Een slimmer Europa. Innovatie en vaardigheden voor slimme transformatie (BD1)
- B. Een groener Europa. Klimaat, milieu en natuur (BD2)
- C. Een socialer Europa. Inclusieve arbeidsmarkt, opleiding en duurzame vrijetijdsbesteding (BD4)
- D. Een Europa zonder grenzen. Samenwerken om grensobstakels te overwinnen (BD6) Daarbinnen worden de specifieke doelstellingen in het verdere document chronologisch gerangschikt (A1, A2, B1 t/m B6, C1, C2 en C3, en D1).

BD	SD	Pri-ori-teit	Motivering van de selectie
1	i	1	Door de sterke kenniseconomie kan het gebied de concurrentie aan met de rest van de wereld. De productiviteit in Vlaanderen en Zuid-Nederland wordt in stand gehouden of verhoogd door innovatie. In SD 1-i wordt een focus gelegd op domeinen waarin beide regio's slim specialiseren en een sterke basis hebben. Door samenwerking op het vlak van innovatie te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde omdat bedrijven van elkaar kunnen leren en (over de grens) nieuwe partnerschappen kunnen smeden. Door gezamenlijke onderzoek infrastructuur te realiseren en gezamenlijk technologietransfer te stimuleren ontstaan schaalvoordelen. Het duurzaam en verstandig versterken van de kenniseconomie via Interreg heeft dus bijkomend voordeel t.o.v. dergelijk beleid in nationale kaders.. In 1-i wordt verder gefocust op projecten met een maatschappelijke toegevoegde waarde. Zo kan de samenwerking Europa dichterbij de burger brengen en het draagvlak voor verdere Europese en Vlaams-Nederlandse integratie bevorderen. De keuze voor 1-i is in lijn met de aanbevelingen uit de Border orientation paper en sluit aan bij de investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid (verkorte weergaven): Nederland: • ontwikkelen en gebruiken van het innovatie-ecosysteem en het stimuleren van marktgerichte samenwerking tussen bedrijfsleven en onderzoekscentra

		• stimuleren van interregionale samenwerking in nieuwe waardeketens, ook met andere lidstaten • versterken van investeringen in ontwikkeling van nieuwe processen, producten en diensten • ondersteunen van uitbouw van campussen en living labs, met deelname van mkb België: • uitbouwen van de capaciteit van onderzoeksvoorzieningen bij het oriënteren van onderzoek en de commercialisering van hun onderzoeksuitkomsten • ontstaan van banden en samenwerking tussen onderzoekscentra, universiteiten en kmo's faciliteren • meer inzetten op commercialisering en de vertaalslag van onderzoek naar concrete producten • stimuleren van geïntegreerde samenwerking in nieuwe waardeketens tussen regio's over grenzen heen Gezien het sterk innovatieve karakter van de projecten in deze SD is het effectieve rendement van de geïnvesteerde middelen bij aanvang onzeker. Om die reden wordt er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument
1	iv	1 Innovatieve en slimme economische transformatie is enkel mogelijk als wordt geïnvesteerd in scholing. De (veelal technologisch-georiënteerde) sectoren waarin de grensregio het sterkst staat, en groei kunnen realiseren, zijn vaak dezelfde sectoren waar kraptes ontstaan. Bedrijven in deze sectoren hebben steeds meer moeite om gekwalificeerde arbeidskrachten te vinden. Zodoende dient ter stimulatie van innovatie en transformatie verzekerd te worden dat de nodige arbeidskrachten beschikbaar blijven, en deze competenties verwerven die nodig zijn om innovatie te realiseren en die innovatieve producten uiteindelijk ook in de regio te laten produceren. Ook bij het selecteren van SD 1-iv wordt een focus gelegd op domeinen waarin beide regio's zich slim specialiseren. Immers op deze domeinen bestaat veelal soortgelijke vraag vanuit het bedrijfsleven, naar opleiding of methoden voor competentie-ontwikkeling, en kan grensoverschrijdende samenwerking dus (schaal- en kennis-) voordelen opleveren. Bij het selecteren van 1-iv wordt verder gefocust op (Scholings)projecten die een maatschappelijke toegevoegde waarde hebben, en gericht zijn op maatschappelijke opgaven. Zo kan de grensoverschrijdende samenwerking ook Europa dichterbij de burger brengen, en het draagvlak voor toekomstige integratie bevorderen. De keuze voor 1-iv is in lijn met de aanbevelingen uit de Border orientation paper ('Map existing labour shortage and professions that are concerned in cross-border

			mobility ...') en sluit aan bij de investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid: Nederland: • Het aanpakken van de uitdagingen op het gebied van vaardigheden voor slimme specialisatie en het innovatievermogen van het midden- en klein bedrijf, die op geïntegreerde wijze samenhangen met de voornoemde investeringsbehoeften. België: • Ontwikkelen van de vaardigheden in het hoger onderwijs en bij onderzoeksinstituten en nauwer samenwerken met kmo's en startups om hun bovenvermelde bedrijfsbehoeften te ondersteunen. Gezien de indirecte bijdrage van de projecten in deze SD aan de omzet van KMO/MKB's en aangezien de projecten vaak door intermediairs worden uitgevoerd, is er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
2	i	2	In beide delen van het grensgebied is een massale uitrol nodig van (o.a.) energie-efficiënte technieken. Samenwerking op dit domein is dus logisch; door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken of processen te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven, overheden, kennisinstellingen en intermediaire organisaties kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Het is in die context zeer logisch SD 2-i te selecteren. Bij het selecteren van SD 2-i wordt een focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij kmo's/MKB veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot. Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal, de eerder bij SD 1-i aangehaalde investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid, en aanvullend onderstaande: Nederland: • Inzet op innovatie en slimme industriële transformatie (zie BD1) kan ook helpen om de belangrijke uitdagingen waar Nederland voor staat op het gebied van de energie- en klimaattransitie en de circulaire economie aan te pakken. België: • Energie-efficiënte renovatie van openbare gebouwen en woningen aanmoedigen, met bijzondere aandacht voor kansarmen;

			Energie-efficiëntie in kmo's aanmoedigen, met dien verstande dat energie-efficiëntie de primaire doelstelling van de maatregel is, met bijzondere aandacht voor het tegengaan van energiearmoede; Gezien het innovatieve karakter van de projecten in deze SD is het effectieve rendement van de geïnvesteerde middelen bij aanvang onzeker. Om die reden wordt er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
2	ii	2	In beide delen van het grensgebied is een massale uitrol nodig van (o.a.) hernieuwbare (en zero-emmission) energie. Samenwerking op dit domein is dus logisch; door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken of processen te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Het is in die context zeer logisch SD 2-ii te selecteren. Bij het selecteren van SD 2-ii wordt een focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij kmo's/MKB veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot. Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald bij de klimaatwet die Europa klimaatneutraal moet maken, de acties die het klimaatpact voorziet en de Europese industriestrategie), de eerder bij SD 1-i aangehaalde investeringsrichtsnoeren voor België en Nederland van de EC voor het cohesiebeleid. Specifiek voor België formuleerde de EC bijkomend nog onderstaande voor deze SD relevante investeringsrichtsnoeren: - Het gebruik van hernieuwbare energie bij verwarming en koeling aanmoedigen - Kleinschalige elektriciteitsopwekking op basis van hernieuwbare energie bevorderen; En zijn in lijn met deze aanbeveling uit de Border Orientation paper: - Promote joint initiatives to maximise the cross-border potential for the development of renewable energy, particularly in relation to wind, solar and geothermal. Gezien het innovatieve karakter van de projecten in deze SD is het effectieve rendement van de geïnvesteerde middelen bij aanvang onzeker. Om die reden wordt er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
2	iii	2	In beide delen van het grensgebied zijn slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau nodig om de energietransitie vorm te geven en reductie van de uitstoot van koolstofdioxide te realiseren.

			Samenwerking op dit domein is dus logisch; door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken of processen te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Het is in die context zeer logisch SD 2-iii te selecteren. Bij het selecteren van SD 2-iii wordt een focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij kmo's/MKB veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot. Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald bij de klimaatwet die Europa klimaatneutraal moet maken, de acties die het klimaatpact voorziet en de Europese industriestrategie). Noch in de richtsnoeren voor het cohesiebeleid, noch in de Border orientation paper wordt expliciet melding gemaakt van slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau maar deze zijn essentieel om (hernieuwbare) energie efficiënt te kunnen opslaan en inzetten. Gezien het innovatieve karakter van de projecten in deze SD is het effectieve rendement van de geïnvesteerde middelen bij aanvang onzeker. Om die reden wordt er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
2	iv	2	De grensregio kent een relatief hoge kwetsbaarheid voor de gevolgen van de klimaatverandering. De kustprovincies in het grensgebied kennen zelfs een zeer hoge kwetsbaarheid. De uitdagingen op vlak van klimaatadaptatie zijn groot en gelijkaardig en er is in beide landen al kennis opgebouwd op dit domein. Dit maakt dat grensoverschrijdende samenwerking essentieel is om de gevolgen van klimaatverandering het hoofd te bieden en de potentiële winst van de grensoverschrijdende samenwerking groot is. Er dient nog veel kennis te worden opgebouwd. Ook zijn er investeringen nodig in het grensgebied, omdat de natuur zich nu eenmaal niet aan grenzen houdt. Bij de keuze voor SD 2-iv focust het programma op adaptatie, risicopreventie en rampenbestendigheid, in de eerste plaats gerelateerd aan de klimaatverandering. Er zijn ook risico's en rampen denkbaar op andere domeinen maar basisrisicopreventie en –rampenbestrijding op die vlakken vallen niet binnen het kader van BD 2. Wel voorziet het programma ruimte voor het aanpakken van acute crises die tijdens de programma-uitvoering zouden opduiken. Dit kan bijvoorbeeld gaan om pandemie gerelateerde risicopreventie en rampenbestendigheid op het domein gezondheidszorg. Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald bij de klimaatwet die Europa klimaatneutraal moet maken en adaptatie

			stimuleren bij de acties die het klimaatpact voorziet) en de investeringsrichtsnoeren voor België van de EC voor het cohesiebeleid: • Investeren in klimaatadaptatie, in uitvoering van de nationale aanpassingsstrategie en het nationale actieplan, versterkt onderzoek naar de impact van klimaatverandering, en versterkte integratie van vermindering van klimaatveranderings- en rampenrisico. En zijn in lijn met deze aanbeveling uit de Border Orientation paper: • Promote cross-border climate change prevention measures, such as actions to improve the knowledge base, preparation and implementation of disaster risk management strategies Aangezien niet alle interventies in deze SD zich zullen vertalen in een berekenbaar financieel rendement (en gezien het innovatieve karakter van andere interventies), is er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
2	vi	2	Uit een studie van de OESO blijkt dat meer dan de helft van de broeikasgasemissies gerelateerd zijn aan de productie van goederen en brandstoffen, transport van goederen, voedselproductie en stockage en afvalverwerking. Dat betekent dat een circulaire economie ook een lage-emissie economie is. , In beide delen van het grensgebied is dus een massale omslag in die richting nodig. Samenwerking op het domein van de circulaire economie is dus logisch; door vooral de samenwerking op vlak van innovatie te stimuleren en het over de grens demonstreren van beproefde technieken, methoden of processen te stimuleren, ontstaat grensoverschrijdende meerwaarde. Bedrijven, overheden en intermediaire organisaties kunnen immers van elkaar leren en over de grens nieuwe partnerschappen smeden, en zodoende schaalvoordelen benutten. Het is in die context zeer logisch specifieke doelstelling 2-vi te selecteren. Bij het selecteren van doelstelling 2-vi wordt een focus gelegd op betrokkenheid van kleine en middelgrote ondernemingen. Juist omdat de internationale oriëntatie bij kmo's/MKB veelal nog beperkt is, is de potentiële winst van het stimuleren van grensoverschrijdende samenwerking hier groot. Deze keuzes sluiten aan bij de EU Green Deal (meer bepaald het actieplan voor de circulaire economie, de Europese industriestrategie en het Europese Plastics Strategy) en de investeringsrichtsnoeren voor België van de EC voor het cohesiebeleid: • In kmo's eco-innovatie en circulaire economie en de daarmee samenhangende vaardigheden bevorderen En zijn in lijn met deze aanbeveling uit de Border Orientation Paper: • Develop cross border waste-streams and joint treatment of waste, where these offer a solution for communities in the border region including setting up strategies for cross-border circular economy.

			Gezien het innovatieve karakter van de projecten in deze SD is het effectieve rendement van de geïnvesteerde middelen bij aanvang onzeker. Om die reden wordt er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
2	vii	2	De klimaatverandering en verdere versnippering als gevolg van ruimtelijke druk duwt natuurgebieden, de biodiversiteit, ecosysteemdiensten en het landschap in de grensregio in het defensief. Vlaanderen en Zuid-Nederland voeren vergelijkbaar beleid ten behoeve van natuurbehoud of -ontwikkeling, en de aandacht en versterking van ruimtelijke-ecologische structuur. Dankzij grensoverschrijdende samenwerking kan dit beleid ook in het grensgebied en over de grens gestalte krijgen. Behoud en versterking van natuur en natuurrijke landschappen heeft ook een meerwaarde op maatschappelijk en economisch (recreatie, vestigingsklimaat) vlak, en kan de grensoverschrijdende recreatie en interactie bevorderen. Interreg Vlaanderen-Nederland ziet grensoverschrijdende samenwerking op vlak van natuurbehoud en -ontwikkeling dus als nuttige, of voor grensoverschrijdende natuurgebieden zelfs essentieel, en wil deze specifieke doelstelling dus selecteren als belangrijk beleid, flankerend en de inspanningen ten behoeve van milieu, economie en maatschappij. Deze keuze sluit aan bij de EU Green Deal (meer bepaald de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030) en bij de aanbevelingen uit de Border orientation paper: • Support the development of joint policies, protocols, procedures and approaches to cross-border shared management of the substantial endowment of natural resources. This should include the development of cross-border policies and approaches to address identified risks and issues (ecological quality of water bodies, coastal flooding, fragmentation pressures) as well as to the joint management of transborder natural spaces, water bodies and important natural areas in the border region. Aangezien niet alle interventies in deze SD zich zullen vertalen in een berekenbaar financieel rendement (en gezien het innovatieve karakter van andere interventies), is er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
4	i	3	Ook in Vlaanderen en Zuid-Nederland zijn er steeds meer mensen die tussen wal en schip vallen. Dit zijn vooral de iets oudere werknemers of anderszins werkzoekenden die niet beschikken over 21st century skills. Onderwijsinstellingen, werkgevers, arbeidsmarktinstellingen en (semi-)overheden spelen allemaal een rol om de mismatch tussen arbeidsvraag en -aanbod aan te pakken. Samenwerking tussen deze organisaties kan leereffecten veroorzaken – de uitdagingen zijn aan beide zijden van de grens immers sterk gelijkaardig. Soms kan grensarbeid de sleutel zijn om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt af te stemmen - daar waar een tekort aan arbeidskrachten

			aan de ene zijde van de grens kan worden opgevangen dankzij een overschot aan de andere kant van de grens. Grensarbeid kan ook bevorderlijk zijn voor de grensoverschrijdende interactie en dus bijdragen aan het wegwerken van de negatieve effecten van de grens, op de lokale economie. Daarom wil het programma inzetten op specifieke doelstelling 4-v. Deze keuzes sluiten aan bij de investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid: Nederland: • Innovatieve initiatieven en experimenten ondersteunen om beter op veranderingen en nieuwe (digitale) vaardigheidseisen te anticiperen en arbeidsmobiliteit te faciliteren. België: • Beleid en initiatieven ontwikkelen die vrijwillige arbeidsmobiliteit tussen bedrijfstakken en regio's ondersteunen; En zijn in lijn met de Border orientation paper: • Promote cross-border labour mobility as there is a strong potential given the differences in labour. • Map existing labour shortage and professions that are concerned in cross-border mobility particularly in the health sector and support synergies between universities and vocational bodies. • Further develop and maintain existing information provision services about the conditions for cross border employment. • Encourage multi-level partnerships to analyse and tackle specific barriers/obstacles identified in relation to cross-border employability Gezien de indirecte bijdrage van de projecten in deze SD aan de omzet van KMO/MKB's en aangezien de projecten vaak door intermediairs worden uitgevoerd, is er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
4	ii	3	Zoals in veel ontwikkelde economieën, zijn er ook in Vlaanderen en Zuid-Nederland steeds meer mensen die tussen wal en schip vallen. Dit zijn vooral de iets oudere werknemers of anderszins werkzoekenden die niet beschikken over 21st century skills. Scholen of opleidingsaanbieders moeten hun aanbod beter afstemmen op de veranderende vraag vanuit het bedrijfsleven. Die vraag vanuit het bedrijfsleven loopt vaak gelijk, aan beide zijden van de grens. Aanbieders van scholing en opleiding kunnen dus gezamenlijke curricula ontwikkelen, zeker ook omdat er geen taalverschil is. Zo kunnen schaalvoordelen benut worden. Interreg Vlaanderen-Nederland selecteert specifieke doelstelling 4-vi omdat gezamenlijke maatregelen tot verbetering van de doeltreffendheid van de arbeidsmarkt en toegang tot hoogwaardige werkgelegenheid een grensoverschrijdende meerwaarde opleveren. Deze keuzes sluiten aan bij de investeringsrichtsnoeren van de EC voor het cohesiebeleid: Voor Nederland:

			• Regelingen ten uitvoer leggen voor het stimuleren van investeringen in opleiding door werkgevers, het bevorderen van werkplekieren en loopbaanontwikkeling of het ondersteunen van arbeidsmobiliteit van werknemers naar een andere werkgever of bedrijfstak; Voor België: • Ontwikkelen en uitrollen van brede regionale strategieën voor het verbeteren van vaardigheden; • Ervoor zorgen dat stelsels voor beroepsopleiding relevant zijn voor de arbeidsmarktbehoeften en aantrekkelijk voor studenten en werkgevers; • Ondersteuning bieden voor de verwerving via onderwijs en opleiding van essentiële competenties en vaardigheden voor de 21ste eeuw (zoals digitale vaardigheden); En in lijn met de aanbevelingen uit de Border orientation paper: • Develop a joint strategy to facilitate student exchanges, acknowledgment of degrees and certificates including for vocational training. • Consider investing in joint education schemes in areas that are considered inner peripheries (i.e. Zeeland) or using digitised tools and methods. Gezien de indirecte bijdrage van de projecten in deze SD aan de omzet van KMO/MKB's en aangezien de projecten vaak door intermediairen worden uitgevoerd, is er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
4	vi	3	Specifieke doelstelling 4.6 voorziet in het versterken van de rol van cultuur en toerisme in economische ontwikkeling, sociale inclusie en sociale innovatie. Toerisme, waaronder erfgoedtoerisme, is een belangrijke sector in onze grensregio. Toerisme en recreatie dienen echter niet enkel voor economische groei of om een aangenaam woon- en vestigingsklimaat te behouden, maar ook om in te spelen op ecologische en sociale opgaven. Het belang van nabije mogelijkheden, ook over de grens, voor duurzaam toerisme, recreatie, vrijetijdsbesteding en 'beleving', kwam nadrukkelijk op de voorgrond tijdens de coronacrisis. Toerisme en recreatie kennen een sterke ruimtelijke impact, waardoor een holistische aanpak uitermate belangrijk is. Enkel via een inkadering van toeristische investeringen in een geïntegreerde aanpak, kan vermeden worden dat het nastreven van doelen op één aspect of fysieke locatie, op een andere (al dan niet figuurlijke) plaats negatieve effecten veroorzaakt. Het verbeteren en verduurzamen van het toeristische aanbod zorgt ook voor een directe zichtbaarheid van en burgerbetrokkenheid bij Europa. Tegelijkertijd vergroot het de kansen om grensbewoners met elkaar in contact te brengen. Ook de Border orientation paper identificeert toerisme als een sector

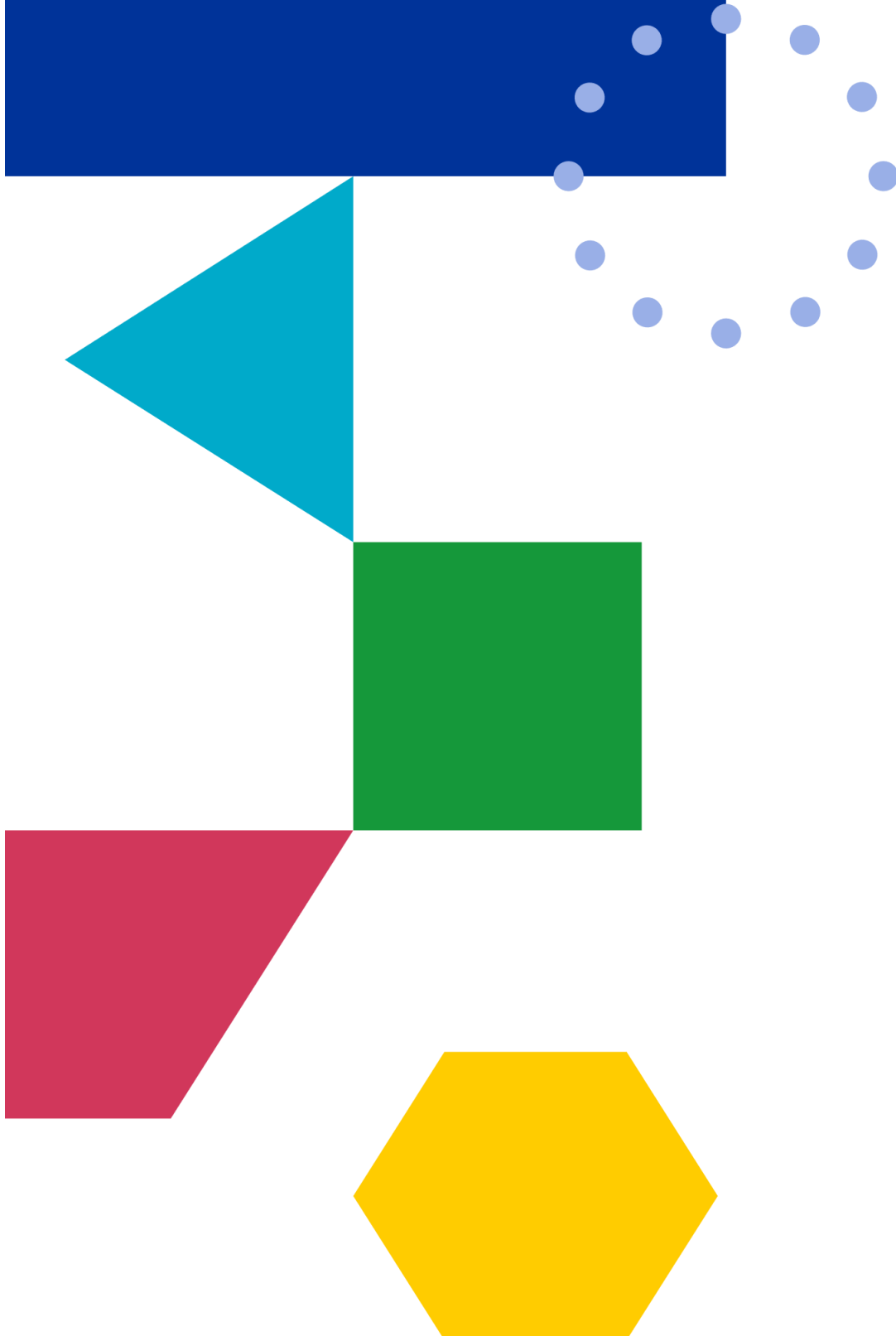
			waarvoor een geïntegreerde aanpak nuttig zou zijn: <i>“For this purpose it is important to support the development of territorial strategies to tackle in an integrated manner specific challenges facing some geographical areas (depopulation, low density, ageing, decline of economic activities, pressure of tourism, poverty, economies based on the same sectors such as tourism etc.) while building on their endogenous potential attracting residents and visitors.”</i> Gezien enerzijds de financiële moeilijkheden die de toeristische sector tijdens de corona-pandemie heeft geleden, en anderzijds het doel van deze SD om ook oog te hebben voor inspelen op ecologische en sociale opgaven (wat niet altijd rechtstreeks tot een financiële return leidt), is er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.
Interreg Specifieke Doelstelling	i	4	Het programma selecteert ISD met name omwille van de mogelijkheden in deze doelstelling voor het wegwerken van grensobstakels en het bevorderen van grensoverschrijdende contacten en bestuurlijke samenwerking. Verschillen op vlak van regelgeving, informatieachterstand en andere belemmeringen veroorzaken 'grensobstakels' voor economische en maatschappelijke interactie over de grens. Hierdoor zijn bewoners en organisaties in de grensstreek benadeeld t.o.v. counterparts in de centra van landen. Het wegwerken of 'verzachten' van grens gerelateerde obstakels voor interactie stimuleert ook de mogelijkheden voor samenwerking op andere domeinen. In de directe regio's aan de grens wordt slechts hier en daar, en veelal onvoldoende integraal, structureel bestuurlijk samengewerkt. Dit ondanks het gegeven dat dergelijke samenwerking in bepaalde gevallen duidelijk een concrete grensoverschrijdende meerwaarde en schaalvoordelen kan opleveren: namelijk als de samenwerking het niveau van uitwisseling overstijgt en er daadwerkelijk beleidsafstemming en gezamenlijke investeringen, bevorderlijk voor de grensoverschrijdende maatschappelijke interactie, uit volgen. Gezamenlijke strategieontwikkeling met uitzicht op concrete, voor de grensbewoner tastbare resultaten (realiseerbaar in BD5), verdient dan ook zeker de aandacht. Er liggen tevens kansen in een toename van de dagdagelijkse contacten tussen grensbewoners, zonder dat dit een doel op zich is van het programma. Daar waar contacten een duidelijke finaliteit hebben in de sfeer van het wegwerken of verzachten van administratieve obstakels aan grens, of er schaalvoordelen door ontstaan, bieden stimulansen vanuit Interreg een duurzame toegevoegde waarde. Deze keuze is in lijn met de ETC-verordening en geïnspireerd door de “Groei en cohesie stimuleren in grensregio's van de EU” mededeling van de EC.

			Gezien bij de projecten in deze SD geen rechtstreekse en eenvoudig berekenbare return on investment te verwachten is, is er gekozen voor 'subsidie' als steunvorm en niet voor een financieringsinstrument.

2. Prioriteiten

2.1 Een slimmer Europa. Innovatie en vaardigheden voor slimme transformatie (BD1)

2.1.1 Specifieke doelstelling A1: Ontwikkelen en versterken van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoeren van geavanceerde technologieën

2.1.1.1 Gerelateerde types acties types acties

De grensregio heeft sterke uitgangspunten om door middel van innovatie de economische concurrentiepositie te verbeteren. Kansen zijn gelegen in de beschikbaarheid van onderzoeksfaciliteiten die mede toegankelijk zijn voor het bedrijfsleven, in vraaggerichte clusters van kennisinstellingen en in de stap tot innovatieve ontwikkeling van producten/ diensten/ processen. Door te investeren in faciliteiten en samenwerking over de grens heen, gericht op de behoefte van het bedrijfsleven, worden meer en betere randvoorwaarden gecreëerd voor daadwerkelijke innovaties in het bedrijfsleven. Hierbij richt het programma zich sterk op betrokkenheid van MKB/KMO en gaat prioriteit uit naar projecten die bijdragen aan een verdere ontwikkeling en versterking van de sectoren die in de Zuid-Nederlandse en Vlaamse Slimme specialisatiestrategieën zijn aangeduid als belangrijke economische sectoren, en cross-sectorale verbindingen daartussen.

Het programma zet in op het grensoverschrijdend versterken en uitbouwen van de onderzoeks- en kennisinfrastructuur. Het gaat met name om de uitbreiding of oprichting van kenniscentra en het creëren van gedeelde onderzoeksfaciliteiten. Hierbij zijn 'grensoverschrijdend complementair' en 'grensoverschrijdende aantrekkingskracht' sleutelwoorden.

Naast aandacht voor onderzoekinfrastructuur richt het programma zich binnen deze prioriteit ook op de dimensies van innovatie die gelegen zijn bij initiatieven in het bedrijfsleven. Door steun aan daadwerkelijke grensoverschrijdende ontwikkelprojecten met en door ondernemingen, draagt het programma direct bij aan meer valorisatie van kennis door innovatie van nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen en versterkt zo het bedrijfsleven in de grensregio. Zeer belangrijk hierbij is dat het programma met name op zoek is naar innovaties die tegemoetkomen aan maatschappelijke noden (bv. in de gezondheidszorg). De innovatieprojecten moeten met andere woorden ook voldoende dicht bij de burger staan. Proeftuinen in quadruple helix verband met deelname van bv. lokale en andere overheden, vzw's/stichtingen en/of burgers kunnen hierbij waardevol zijn. Juist om maatschappelijke problemen op te pakken kan ook de samenwerking tussen exacte wetenschappen en andere wetenschappelijke disciplines nuttig zijn.

Bij innovatieprojecten gaat verder aandacht uit naar het potentieel voor het ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan naar de kansen op opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

» Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Bouwen en exploiteren van gedeelde onderzoekinfrastructuur, inzetbaar voor industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling met en door bedrijven.
- Open innovatienetwerken en open innovatie onderzoeksprogramma's
- Ontwikkeling, uitbreiding of versterking van gezamenlijke proeftuinen/ living labs
- Kennisvouchers waarmee ondernemers grensoverschrijdend kennis inkopen bij kennisleveranciers

- Marktgerichte samenwerking in grensoverschrijdende innovatietrajecten/ ontwikkeling van nieuwe producten - diensten - toepassingen – processen
- Verkenningen naar haalbaarheid en nieuwe product-markt-combinaties bij grensoverschrijdend samenwerkende MKB/KMO's
- Opzet van grensoverschrijdende (samenwerking tussen) vraaggerichte innovatieclusters, bestaande uit samenwerking van bedrijfsleven, kennisinstellingen en (semi-)overheid rond sleuteltechnologieën (key enabling technologies)
- Initiëren van nieuwe grensoverschrijdende kennisnetwerken en kennisplatforms door samenwerking van kennisinstellingen en/of maatschappelijke organisaties onderling
- Innovatietrajecten gericht op een verstandige en duurzame heropleving of verhoogde weerbaarheid tegen toekomstige pandemieën van sectoren (bv. cultuur en events) of niches die onder zware druk zijn komen te staan als gevolg van (de bestrijding van) de Covid-19 pandemie.

» **Daarbij wil het programma zich focussen op:**

- Vraaggerichte samenwerking tussen technologische centra aan beide zijden van de grens, of technologische centra en opleidingscentra.
- Projecten ten bate van maatschappelijke opgave(n), zoals benoemd in de RIS Z-NL en de Vlaamse transitie-opgaven
- De Vlaamse en Nederlandse slimme specialisatie domeinen (die over de tijd kunnen evolueren): duurzame chemie, agro/food, slimme maakindustrie, geavanceerde systemen en materialen, digitale technologieën, fotonica, life sciences en health, gespecialiseerde en duurzame logistiek, duurzame energie, water en blue economy
- Voor innovatietrajecten: activiteiten binnen TRL-niveaus 4-8 (toegepast onderzoek)
- MKB/KMO-betrokkenheid

Ook hecht het programma belang aan synergie met bestaande en nog te ontwikkelen beleidsstrategieën. Hierbij kijkt het programma – naast de reeds vernoemde RIS Z-NL en de Vlaamse transitie-opgaven – naar de mededeling van de Commissie “Een nieuwe Europese Onderzoeksruimte (EOR) voor onderzoek en innovatie.”

Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel ‘geen ernstige afbreuk doen aan’ (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) als verenigbaar daarmee zijn beoordeeld.

2.1.1.2 De voornaamste doelgroepen

» **Volgende doelgroepen zijn met name (doch niet limitatief) als potentiële begunstigden te noemen:**

- Publieke kennisinstellingen
- Private kennisinstellingen
- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO's
- Intermediaire organisaties (zoals innovatiecentra, ontwikkelingsmaatschappijen, etc.)

» **Grote ondernemingen kunnen slechts in volgende specifieke omstandigheden in aanmerking komen om begunstigde te worden:**

- o Als onderdeel van een partnerschap om onderzoek en ontwikkeling uit te voeren in samenwerking met KMO/MKB's; of • als zij kleine midcap-ondernemingen zijn die onderzoeks- en innovatieactiviteiten uitvoeren (kleine midcap-onderneming = entiteit met maximaal 499 werknemers, die geen kmo is)
- o Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):
- o Publieke kennisinstellingen
- o Private kennisinstellingen
- o Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- o Intermediaire organisaties (zoals innovatiecentra, ontwikkelingsmaatschappijen, etc.)
- o Proeftuinen in quadruple helix verband met deelname van bv. lokale en andere overheden, vzw's/stichtingen en/of burgers.

2.1.2 Specifieke doelstelling A2: Ontwikkelen van vaardigheden voor slimme specialisatie, industriële overgang en ondernemerschap.

2.1.2.1 Gerelateerde types acties

Waar de eerste specifieke doelstelling van deze innovatieprioriteit zich richt op marktgerichte onderzoekinfrastructuur en ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ processen, heeft deze specifieke doelstelling aandacht voor de arbeidsmarkt. In de grensregio blijft de mismatch tussen arbeidsaanbod en arbeidsvraag een uitdaging. Dit manifesteert zich ook in tekorten aan juist (technisch) geschoold personeel om zowel de nieuwe sectoren, als in transitie zijnde sectoren te bemensen. Deze tekorten kunnen, door de vergrijzing, in de komende 15 jaar binnen sommige sectoren, sterk toenemen. Het programma wil inzetten op het creëren van bijkomende tools en faciliteiten voor opleiding. Ook voor deze infrastructuur wordt gekeken naar grensoverschrijdende complementariteit en aantrekkingskracht. Ook projecten die zich richten op het verhogen van de in- en uitstroom van opleidingen/ beroepen voor slimme specialisatie en voor industriële overgang (transitie naar een slimmere en groene economie), met name voor technische beroepen, zijn welkom. Vluchtelingen met technische basiscompetenties kunnen hierin kansen bieden.

Als gevolg van de coronacrisis dreigt de werkloosheid toe te nemen, maar dit betekent niet dat de krapte in bovengenoemde sectoren zal verdwijnen. Het programma hoopt projecten te kunnen selecteren die mensen (bijvoorbeeld voorheen werkzaam in andere, door de coronacrisis structureel getroffen sectoren) helpen omscholen naar knelpuntberoepen.

Het programma wenst complementair te werken ten opzichte van andere financieringsprogramma's die de arbeidsmarkt willen ondersteunen, zoals bijvoorbeeld het Europees Sociaal Fonds. Er wordt dan ook geen vergoeding voorzien voor de tijd die deelnemers aan opleidingstrajecten zouden investeren.

» **Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:**

- Ontwikkelen van tools en/of methodieken om een succesvolle in- en uitstroom van werknemers en werkzoekenden in opleidingen/ beroepen voor slimme specialisatie en voor industriële overgang (transitie naar een slimmere en groene economie), met name voor technische beroepen, te verhogen
- Ontwikkeling van grensoverschrijdende programma's en faciliteiten voor opleidingen passend bij de uitdagingen in zowel bestaande sectoren, als nieuwe economische richtingen
- Ontwikkeling van programma's of training voor (zaakvoerders van) MKB/KMO's met betrekking tot slimme specialisatie en industriële overgang Daarbij wil het programma zich focussen op:
- Projecten ten bate van maatschappelijke opgave(n), zoals benoemd in de RIS Z-NL en de Vlaamse transitie-opgaven (zie vraag 1.2 van dit IP).
- De Vlaamse en Nederlandse slimme specialisatie domeinen (die over de tijd kunnen evolueren): duurzame chemie, agro/food, slimme maakindustrie, geavanceerde systemen en materialen, digitale technologieën, fotonica, life sciences en health, gespecialiseerde en duurzame logistiek, duurzame energie, water en blue economy

MKB/KMO-betrokkenheid

Ook hecht het programma belang aan synergie met bestaande en nog te ontwikkelen beleidsstrategieën. Hierbij kijkt het programma – naast de reeds vernoemde RIS Z-NL en de Vlaamse transitie-opgaven – naar de mededeling van de Commissie *“Een nieuwe Europese Onderzoeksruimte (EOR) voor onderzoek en innovatie.”*

Waar deze specifieke doelstelling focust op programma's en (faciliteiten voor) opleidingen vanuit economisch perspectief – de mismatch van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in nieuwe of in transitie zijnde sectoren aanpakken met als finaliteit het verzekeren van (duurzame) groei – focust specifieke doelstelling C2 meer op het sociaal perspectief. Projecten die inspelen op beide noden en (behoud van) groei binnen de slimme specialisatie domeinen of in transitie zijnde sectoren verzekeren en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt bereiken, worden bij voorkeur in deze specifieke doelstelling (A21.4) geplaatst en hebben hier dan ook de voorkeur. Projecten die inspelen op beide noden maar focussen op doelgroepen (bv. scholieren, beginnende studenten) die niet op korte termijn de arbeidsmarkt betreden, worden gestimuleerd in specifieke doelstelling C2.

Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) als verenigbaar daarmee zijn beoordeeld.

2.1.2.2 De voornaamste doelgroepen

- Volgende doelgroepen zijn met name (doch niet limitatief) als potentiële begunstigden te noemen:
  - (Intermediaire) arbeidsmarktinstanties
  - (Semi-) overheden
  - Onderwijsinstellingen
  - Brancheorganisaties
  - MKB/KMO Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- (Intermediaire) arbeidsmarktinstellingen
- (Semi-) overheden
- Onderwijsinstellingen
- Brancheorganisaties
- MKB/KMO
- Studenten, werkzoekenden en werknemers (zowel in 'in transitie zijnde' sectoren, als sectoren met een krimpende werkgelegenheid)

2.2 Een groener Europa. Klimaat, milieu en natuur (BD2)

2.2.1 Specifieke doelstelling B1: Bevorderen van energie-efficiëntie en verminderen van uitstoot van broeikasgassen

2.2.1.1 Gerelateerde types acties

Innovatieve technieken kunnen de overgang naar een energie-efficiënte en klimaat neutrale economie bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken.

De programmapartners delen de overtuiging dat bij een hogere bekendheid met energie-efficiëntie en uitstoot verminderende technologieën, en door middel van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technieken, uiteindelijk meer maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd in de vorm van uitrol van dergelijke technieken. De betaalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van de technieken is daarbij een aandachtspunt. Door het uitlokken van meer investeringen, daalt het energieverbruik van fossiele bronnen en/of de emissie van koolstofdioxide en andere broeikasgassen.

Bij ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen op dit thema is het programma met name op zoek naar innovaties die tegemoetkomen aan maatschappelijke noden. Ook in deze prioriteit moeten innovatieprojecten dus voldoende dicht bij de burger staan, bijvoorbeeld door deze nadrukkelijk te betrekken (bv. energie-efficiënte woningen). Het programma wil in deze Specifieke Doelstelling in de eerste plaats innovaties ondersteunen die zich richten op problematieken en opportuniteiten uit het programmagebied op het vlak van energie-efficiëntie en/of broeikasgassen, zodat ze ook in onze regio kunnen worden uitgerold (en bijdragen aan de overgang naar een energie-efficiënte samenleving). Oplossingen moeten dus breed toepasbaar zijn in de Vlaamse en Nederlandse situatie (patrimonium, regelgevend kader, klimaat, ...) of binnen de in het programmagebied aanwezige industrie.

In alle projecten gericht op (nieuwe technieken voor of gedragsaanpassing van) burgers moet ook rekening worden gehouden met het sociale aspect; minder draagkrachtige burgers kunnen vaak moeilijk hun ecologische voetafdruk verminderen, hiermee moet rekening worden gehouden bij innovatie en de aanzetten tot uitrol.

In projecten waarbij gedragsaanpassing een deel van de oplossing vormt, dient veel aandacht uit te gaan naar participatie en inclusie van (van burgers, klanten, ondernemers...), om de technologische innovatie daadwerkelijke slaagkansen te bieden.

Daarnaast kunnen ontwikkelde en bestaande technieken ook in allerlei combinaties worden onderzocht, gedemonstreerd en ingezet, zowel vanuit het streven naar het vergroten van de maatschappelijke impact, als in functie van de algemene ontwikkeling van een meer circulaire economie.

Het programma zet niet in op financiering van grootschalige uitrol, enerzijds omdat het programmaproject daarvoor te gering is en anderzijds omdat er voor dergelijke investeringen andere financieringsmogelijkheden bestaan. Het programma zet wel in op ontwikkeling, op stimulering, op sensibilisering en op demonstratie (van niet wettelijk verplichte technologieën en hun combinaties). Ten aanzien van het stimuleren wordt naast bekendmaking en demonstratie ook de nodige aandacht geschonken aan de vernieuwende organisatie van bestaande instrumenten.

Ook bij innovatieprojecten binnen deze beleidsdoelstelling gaat aandacht uit naar het potentieel voor het

ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan naar de kansen op opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

» **Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:**

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten/ ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op energie-efficiëntie.
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan vermindering van uitstoot van broeikasgassen, door verhoging van energie-efficiëntie (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van energie-efficiëntie-technologieën in bedrijven, scholen, particuliere woningen en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Inventarisatie van effectieve toepassing van energiebesparende technieken en uitwisselen van leereffecten
- Inzicht bieden aan ondernemers of huiseigenaren in de mogelijkheden en haalbaarheid voor de uitvoering van energiebesparende maatregelen en het bieden van begeleiding bij implementatie van aanpassingen
- Opleidingstrajecten voor MKB/KMO uit de woningbouwsector rond energie-efficiënt bouwen en verbouwen met nieuwe technieken en materialen

» **Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:**

- Voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveaus 4-8
- Voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.
- Voor de burger zichtbare projecten, zodat wordt aangetoond dat Europa duurzaamheid stimuleert en de burger wordt geïnspireerd om verduurzaming ook in zijn/haar eigen gedrag te incorporeren

Ook hecht het programma belang aan synergie met bestaande en nog te ontwikkelen beleidsstrategieën. Langs Vlaamse zijde worden het Nationale en het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2021-2030 en de Green deal Klimaatvriendelijke Koeling als relevant beschouwd, langs Nederlandse zijde zijn dit het Klimaatplan 2021-2030, de Regionale Energiestrategieën en de missies van de Topsector Energie. Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht

2.2.1.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- MKB/KMO
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties

Grote ondernemingen kunnen enkel in aanmerking komen om begunstigde te worden wanneer er hoofdzakelijk steun wordt versterkt voor maatregelen ten behoeve van energie-efficiëntie.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Bedrijven
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties
- Burgers
- Gebouweigenaars in het algemeen

2.2.2 Specifieke doelstelling B2: Bevorderen van hernieuwbare energiebronnen

2.2.2.1 Gerelateerde types acties

Innovatieve technieken kunnen de transitie naar een klimaat neutrale economie bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken.

De programmapartners delen de overtuiging dat bij een hogere bekendheid met koolstofarme en klimaat neutrale technologieën, en door middel van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technieken, uiteindelijk meer maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd in de vorm van uitrol van dergelijke technieken. De betaalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van de technieken is daarbij een aandachtspunt. Door het uitlokken van meer investeringen, daalt het energieverbruik van fossiele bronnen en stijgt het verbruiksaandeel van hernieuwbare energie in gebouwen (van bedrijven, scholen, particulieren en de overheid) en verkeer en vervoer. Daardoor zal de emissie van koolstofdioxide, andere broeikasgassen en stikstof dalen.

Het programma heeft binnen deze specifieke doelstelling aandacht voor het voortbouwen op de grensoverschrijdende samenwerking die reeds in eerdere Interreg-programma's of via andere initiatieven werd geïnitieerd – bijvoorbeeld op vlak van groene waterstof of solar – maar wenst ook clustervorming te stimuleren op domeinen van hernieuwbare energie waarrond de grensoverschrijdende clustervorming nog minder matuur is, bijvoorbeeld geothermie en offshore windenergie. Investerings- of voorbereidingen ten behoeve van grootschalige windparken op land zijn gezien het dichtbevolkt karakter van het programmagebied in beginsel niet prioritair.

Het programma biedt mogelijkheden voor (het voortbouwen op eerder geïnitieerde samenwerking rond) hernieuwbare energie uit biomassa, doch met focus op vergisting i.t.t. verbranding. Mogelijke steun voor bio-energie moet de verplichte afstemming op de duurzaamheidscriteria van de Richtlijn Hernieuwbare Energie omvatten en er moet rekening gehouden worden met aspecten van luchtverontreiniging, biodiversiteit, water en duurzaamheidscriteria voor bio-energie.

Zowel in de industrie, elektriciteitsproductie, woningen, mobiliteit en landbouw zijn investeringen in hernieuwbare energie nodig. Specifiek voor het programmagebied heeft het programma bijzondere aandacht voor projecten die het gebruik van hernieuwbare energie bij verwarming en koeling aanmoedigen, kleinschalige elektriciteitsopwekking op basis van hernieuwbare energie bevorderen, en nuttige toepassingen van restwarmte stimuleren.

Bij ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen op hernieuwbare energie is het programma met name op zoek naar innovaties die tegemoetkomen aan maatschappelijke noden. Ook in deze prioriteit moeten innovatieprojecten dus voldoende dicht bij de burger staan. Het programma wil in deze Specifieke Doelstelling in de eerste plaats innovaties ondersteunen die zich richten op problematieken en opportuniteiten uit het programmagebied op het vlak van hernieuwbare energiebronnen, zodat ze ook in het programmagebied kunnen worden uitgerold.

Bij de ontwikkeling van hernieuwbare energie technologieën dient ook rekening te worden gehouden met de landschappelijke inpassing en impact op de ecologie, ten behoeve van het maatschappelijk draagvlak voor deze investeringen.

In alle projecten gericht op (nieuwe technieken voor of gedragsaanpassing van) burgers moet rekening worden gehouden met het sociale aspect; minderdraagkrachtige burgers kunnen vaak moeilijk hun

ecologische voetafdruk verminderen, hiermee moet rekening worden gehouden bij innovatie en de aanzetten tot uitrol.

Daarnaast kunnen ontwikkelde en bestaande technieken ook in allerlei combinaties worden onderzocht, gedemonstreerd en ingezet, zowel vanuit het streven naar het vergroten van de maatschappelijke impact, als in functie van de algemene ontwikkeling van een meer circulaire economie.

Het programma zet niet in op financiering van grootschalige uitrol, enerzijds omdat het programmabudget daarvoor te gering is en anderzijds omdat er voor dergelijke investeringen andere financieringsmogelijkheden bestaan. Het programma zet wel in op ontwikkeling, op stimulering, op sensibilisering en op demonstratie (van niet wettelijk verplichte technologieën en hun combinaties). Ten aanzien van het stimuleren wordt naast bekendmaking en demonstratie ook de nodige aandacht geschonken aan de vernieuwende organisatie van bestaande instrumenten.

Ook bij innovatieprojecten binnen deze beleidsdoelstelling gaat aandacht uit naar het potentieel voor het ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan naar de kansen op opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

» **Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:**

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten/ ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op hernieuwbare energie.
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan vermindering van uitstoot van broeikasgassen, door toepassing van hernieuwbare energie (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van hernieuwbare energie-technologieën in bedrijven, scholen, particuliere woningen en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).

» **Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:**

- Voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveaus 4-8
- Voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.
- Voor de burger zichtbare projecten, zodat wordt aangetoond dat Europa duurzaamheid stimuleert en de burger wordt geïnspireerd om verduurzaming ook in zijn/haar eigen gedrag te incorporeren. Ook hecht het programma belang aan synergie met bestaande en nog te ontwikkelen beleidsstrategieën.

Langs Vlaamse zijde worden het Nationale en het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2021-2030 als relevant beschouwd, langs Nederlandse zijde zijn dit het Klimaatplan 2021-2030, de Regionale Energiestrategieën en de missies van de Topsector Energie. Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht

2.2.2.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- MKB/KMO
- Kennisinstellingen
- Overheden

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Bedrijven
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties
- Burgers
- Gebouweigenaars in het algemeen

» **projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Bedrijven
- Kennisinstellingen

- Overheden
- Intermediaire organisaties
- Burgers
- Gebouweigenaars in het algemeen

2.2.3 Specifieke doelstelling B3 Ontwikkelen van slimme energiesystemen, netwerken en opslag

2.2.3.1 Gerelateerde types acties

Slimme energiesystemen vormen het bindmiddel tussen energie-efficiëntie, hernieuwbare energie en circulaire economie. Innovatieve energiesystemen kunnen de transitie naar een klimaat neutrale economie bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) systemen en technieken.

De programmapartners delen de overtuiging dat bij een hogere bekendheid met technologieën gericht op slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau, en door middel van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technieken, uiteindelijk meer maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd in de vorm van uitrol van dergelijke technieken. De betaalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van de technieken is daarbij een aandachtspunt. Door het uitlokken van meer investeringen, daalt het energieverbruik van fossiele bronnen en stijgt het verbruiksaandeel van hernieuwbare energie in gebouwen (van bedrijven, scholen, particulieren en de overheid) en de (stedelijke) mobiliteit. Daardoor zal de emissie van koolstofdioxide, andere broeikasgassen en stikstof dalen.

Het programma heeft specifieke aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking waarin investeringen in performante, slimme en onderling verbonden (maximaal met hernieuwbare energie gevoede) netwerken worden ontwikkeld, en gebruik gemaakt wordt van schaalvoordelen en kenniseffecten van de grensoverschrijdende samenwerking. Er is zowel nood aan innovatieve concepten, methodes en hulpmiddelen als in het samenbrengen van deze onderdelen, in slim en betaalbaar ontwerp, ontwikkeling en beheer.

Bij ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen op deze thema's is het programma met name op zoek naar innovaties die tegemoetkomen aan maatschappelijke noden. Ook in deze prioriteit moeten innovatieprojecten dus voldoende dicht bij de burger staan, bijvoorbeeld door deze te betrekken via bv. coöperaties of ESCO's. Het programma wil in deze Specifieke Doelstelling in de eerste plaats innovaties ondersteunen die zich richten op problematieken en opportuniteiten uit het programmagebied op het vlak van slimme energiesystemen, netwerken en opslag. In alle projecten gericht op (nieuwe technieken voor of gedragsaanpassing van) burgers moet rekening worden gehouden met het sociale aspect; minderdraagkrachtige burgers kunnen vaak moeilijk hun ecologische voetafdruk verminderen, hiermee moet rekening worden gehouden bij innovatie en de aanzetten tot uitrol.

Daarnaast kunnen ontwikkelde en bestaande technieken ook in allerlei combinaties worden onderzocht, gedemonstreerd en ingezet, zowel vanuit het streven naar het vergroten van de maatschappelijke impact, als in functie van de algemene ontwikkeling van een meer circulaire economie. Men kan hier bv. denken aan combinaties met hoog efficiënte warmtekrachtkoppeling.

Het programma zet niet in op financiering van grootschalige uitrol, enerzijds omdat het programmaproject daarvoor te gering is en anderzijds omdat er voor dergelijke investeringen andere financieringsmogelijkheden bestaan.

Het programma zet wel in op ontwikkeling, op stimulering, op sensibilisering en op demonstratie (van niet wettelijk verplichte technologieën en hun combinaties). Ten aanzien van het stimuleren wordt naast bekendmaking en demonstratie ook de nodige aandacht geschonken aan de vernieuwende organisatie van bestaande instrumenten.

Ook bij innovatieprojecten binnen deze beleidsdoelstelling gaat aandacht uit naar het potentieel voor het

ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan naar de kansen voor de opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

» **Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:**

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten/ ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan vermindering van uitstoot van broeikasgassen, door verhoging van de kansen voor slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van technologieën op het vlak van slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau voor bedrijven, scholen, particuliere woningen en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Inzicht bieden aan ondernemers of huiseigenaren in de mogelijkheden en haalbaarheid voor de uitvoering van maatregelen gericht op slimme energiesystemen, netwerken en opslag op lokaal niveau; en het bieden van begeleiding bij implementatie van aanpassingen
- Experimenten met geavanceerde smart grid toepassingen (incl. opslag)

» **Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:**

- Voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveaus 4-8
- Voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen.
- Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.
- Voor de burger zichtbare projecten, zodat wordt aangetoond dat Europa duurzaamheid stimuleert en de burger wordt geïnspireerd om verduurzaming ook in zijn/haar eigen gedrag te incorporeren
- Ook hecht het programma belang aan synergie met bestaande en nog te ontwikkelen beleidsstrategieën. Langs Vlaamse zijde worden het Nationale en het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2021-2030 als relevant beschouwd, langs Nederlandse zijde zijn dit het Klimaatplan 2021-2030, de Regionale Energiestrategieën en de missies van de Topsector Energie.

2.2.3.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties

Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Bedrijven
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties
- Burgers
- Gebouweigenaars in het algemeen

2.2.4 Specifieke doelstelling B4: Bevorderen van de aanpassing aan de klimaatverandering en van rampenrisicopreventie en – bestendigheid

2.2.4.1 Gerelateerde type acties

Het programma wil via deze doelstelling inzetten op maatregelen en/of ontwikkelingen gericht op klimaatadaptatie. In deze specifieke doelstelling is een innovatief karakter van ingrepen geen vereiste. Reactief dan wel proactief inspelen op en aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering kan via het handhaven of herstellen van ecosystemen, maar andere fysieke ingrepen zijn ook mogelijk.

In alle fysieke ingrepen op vlak van klimaatadaptatie heeft het programma een sterke voorkeur voor ecosysteemgerichte of nature-based oplossingen.

Het programma kan binnen deze prioriteit ook inzetten op rampenbestrijding (en –preventie) zonder link met de klimaatverandering, wanneer er door acute crises tijdens de programma-uitvoering specifieke noden op dit vlak zouden ontstaan, zoals bijvoorbeeld op het vlak van de gezondheidszorg naar aanleiding van de COVID-crisis.

» Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten/ ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op klimaatadaptatie.
- Fysieke ecosysteemgerichte ingrepen tot gezamenlijke grensoverschrijdende aanpassing aan de klimaatverandering - Gezamenlijke ontwikkeling of herstel van groene en blauwe infrastructuur of ecosystemen, met het oog op klimaatadaptatie (bv. het aanleggen van overlopen, uiterwaarden, bufferbekkens... in rivieren of beken).
- Op de natuur gebaseerde ingrepen of acties gericht op het vrijwaren van de beschikbaarheid van zoet water (bv. retentie)

Ook hecht het programma belang aan synergie met bestaande en nog te ontwikkelen beleidsstrategieën. Langs Vlaamse zijde worden het Nationale en het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2021-2030 en, het Vlaamse adaptatieplan en de strategie van de Vlaamse Regering ter bestrijding van droogterisico's (Blue Deal) als relevant beschouwd, langs Nederlandse zijde zijn dit het Deltaprogramma met deelplannen Waterveiligheid, Zoetwater en Ruimtelijke Adaptatie en de Nationale Klimaatadaptatiestrategie.

Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) als verenigbaar daarmee zijn beoordeeld

2.2.4.2 De voornaamste doelgroepen

» Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Land- en bosbouwers
- Kennisinstellingen
- Overheden

- Intermediaire organisaties
- Organisaties voor natuur- en waterbeheer
- Publiek-private samenwerkingsverbanden

Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Bedrijven
- Land- en bosbouwers
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties

2.2.5 Specifieke doelstelling B5: Bevorderen van de overgang naar een circulaire en hulpbron-efficiënte economie

2.2.5.1 Gerelateerde types acties

Innovatieve technieken kunnen de overgang naar een hulpbron-efficiënte economie bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken.

De programmapartners delen de overtuiging dat bij een hogere bekendheid met hulpbron-efficiënte technologieën, en door middel van onderzoek en ontwikkeling van nieuwe technieken, uiteindelijk meer maatregelen daadwerkelijk zullen worden geïmplementeerd in de vorm van uitrol van dergelijke technieken. De betaalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van de technieken is daarbij een aandachtspunt. Duurzaam (her)gebruik van hulpbronnen vormt een belangrijke voorwaarde voor het behouden en versterken van bedrijvigheid én in de omschakeling naar een klimaat bewustere economie.

Bij ontwikkeltrajecten voor nieuwe producten/ diensten/ toepassingen/ processen op deze thema's is het programma met name op zoek naar innovaties die tegemoetkomen aan maatschappelijke noden. Ook in deze prioriteit moeten innovatieprojecten dus voldoende dicht bij de burger staan. Het programma wil in deze Specifieke Doelstelling in de eerste plaats innovaties ondersteunen die zich richten op problematieken en opportuniteiten uit het programmagebied op het vlak van de overgang naar een circulaire en hulpbron-efficiënte economie. Daarbij valt te denken aan innovaties, instrumenten of sensibilisering in functie van gedragsaanpassing gericht op bijvoorbeeld het bereiken van hogere recyclagepercentages (sorteer-, recyclage- en zuiveringstechnologieën en –strategieën, nieuwe producten die makkelijker gerecycleerd kunnen worden, ...) en de ontwikkeling van een deeleconomie, waarvoor het dichtbevolkt en sterk verstedelijkt karakter van het programmagebied en de fijnmazige infrastructuur opportuniteiten bieden. Ook valt te denken aan materiaalarme, circulaire productinnovatie, wat opportuniteiten biedt voor de sterk aanwezige maakindustrie.

In alle projecten gericht op (nieuwe technieken voor of gedragsaanpassing van) burgers moet rekening worden gehouden met het sociale aspect; minderdraagkrachtige burgers kunnen vaak moeilijk hun ecologische voetafdruk verminderen (bv. minder toegang tot informatie, beperkte financiële mogelijkheden), hiermee moet rekening worden gehouden bij innovatie en de aanzetten tot uitrol. Daarnaast kunnen ontwikkelde en bestaande technieken ook in allerlei combinaties worden onderzocht, gedemonstreerd en ingezet, zowel vanuit het streven naar het vergroten van de maatschappelijke impact, als in functie van de algemene ontwikkeling van een meer circulaire economie.

Het programma zet niet in op financiering van grootschalige uitrol, enerzijds omdat het programmaproject daarvoor te gering is en anderzijds omdat er voor dergelijke investeringen andere financieringsmogelijkheden bestaan.

Het programma zet wel in op ontwikkeling, op stimulering, op sensibilisering en op demonstratie (van boven niet wettelijk verplichte technologieën en hun combinaties). Ten aanzien van het stimuleren wordt naast bekendmaking en demonstratie ook de nodige aandacht geschonken aan de vernieuwende organisatie van bestaande instrumenten.

Ook bij innovatieprojecten binnen deze beleidsdoelstelling gaat aandacht uit naar het potentieel voor het ontstaan van een keten; van bij de start van een innovatietraject dient de nodige aandacht te gaan naar de kansen op opschaalbaarheid in een uiteindelijke productiefase en naar potentiële afzetmarkten.

» **Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:**

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten/ ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op een meer efficiënte omgang met hulpbronnen of organisatie van een meer circulaire economie (materiaalarme of circulaire productinnovaties, sorteer-, recyclage- en zuiveringstechnologieën, innovatieve systemen om de deeleconomie te bevorderen).
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan een meer efficiënte omgang met hulpbronnen en de ontwikkeling van een meer circulaire economie (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Grensoverschrijdende (samenwerking tot verbetering van) strategieën tot optimalisatie van afvalbeheer, -verwerking en -recyclage, rekening houdend met de specifieke noden van bedrijven en burgers (sociale aspecten).
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van hulpbron-efficiëntie-technologieën in bedrijven, scholen, particuliere woningen en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Inventarisatie van effectieve toepassing van energiebesparende technieken en uitwisselen van leereffecten en/of van technieken voor een meer efficiënte omgang met hulpbronnen en uitwisselen van leereffecten (bijvoorbeeld valorisatie van reststromen)
- Inzicht bieden aan ondernemers of huiseigenaren in de mogelijkheden en haalbaarheid voor de uitvoering van energiebesparende maatregelen en het bieden van begeleiding bij implementatie van aanpassingen
- Verkenningen naar haalbaarheid en nieuwe product-markt-combinaties voor hulpbron-efficiënte technologieën bij grensoverschrijdend samenwerkende MKB/KMO's
- Opzet van grensoverschrijdende vraaggerichte innovatieclusters voor meer efficiënte omgang met hulpbronnen, bestaande uit samenwerking van bedrijfsleven, kennisinstellingen en (semi-) overheid

» **Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:**

- Voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveaus 4-8
- Voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.
- Voor de burger zichtbare projecten, zodat wordt aangetoond dat Europa duurzaamheid stimuleert en de burger wordt geïnspireerd om verduurzaming ook in zijn/haar eigen gedrag te incorporeren
- Ook hecht het programma belang aan synergie met bestaande en nog te ontwikkelen beleidsstrategieën. Langs Vlaamse zijde worden de Transitieprioriteit Circulaire Economie, de Green Deal Circulair Bouwen en het Nationale en het Vlaamse Energie- en Klimaatplan 2021-2030 als relevant beschouwd, langs Nederlandse zijde zijn dit het Klimaatplan 2021-2030, het Rijks brede programma Nederland Circulair in 2050 en het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie.

Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) als verenigbaar daarmee zijn beoordeeld.

2.2.5.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- Bedrijven, in het bijzonder MKB/KMO
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties

Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Bedrijven
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties

2.2.6 Specifieke doelstelling B6: Bevorderen van biodiversiteit en groene infrastructuur en verminderen van luchtverontreiniging

2.2.6.1 Gerelateerde types acties

Het programma wil in deze Specifieke Doelstelling inzetten op biodiversiteit enerzijds en het terugdringen van luchtverontreiniging anderzijds.

Biodiversiteit

Door het herstellen van natuur en door het handhaven / herstellen van ecosystemen en ecosysteemdiensten en het creëren van samenhangende ecologische netwerken, verbetert de balans tussen ecologie en economische vitaliteit in de grensregio en wordt het behalen van klimaat- en stikstofdoelstellingen mee ondersteund. Omdat de natuur zich niet laat beperken door landsgrenzen biedt een grensoverschrijdende aanpak bij uitstek meerwaarde. Het programma heeft hierbij ook oog voor grensoverschrijdend duurzaam waterbeheer.

» **Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:**

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten/ ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op waterkwaliteit en/of biodiversiteit (bv. betere waterzuiveringsprocessen, innovatieve machines voor beheers werken, innovaties in productieprocessen gericht op een lagere impact op de directe omgeving,)
- Fysieke maatregelen tot herstel van (de kwaliteit van) grensoverschrijdende waterlopen of bodemwaterkwaliteit en -kwantiteit
- Gezamenlijke ontwikkeling of herstel van groene en blauwe infrastructuur of ecosystemen
- Elkaar grensoverschrijdend versterkende fysieke maatregelen ten behoeve van toename van biodiversiteit, dan wel preventie van biodiversiteitsverlies, ter bescherming van bedreigde dier- en plantensoorten
- Pilotprojecten inzake nieuwe modellen van publiek-private samenwerking in natuur-, water- en bodembeheer en het gezamenlijk valoriseren van eco-systeemdiensten
- Grensoverschrijdend beheer en aanpak van terreinen, water- en bodemkwaliteit

» **Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:**

- Het benutten van koppelkansen; de uitdagingen rond energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.

Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) als verenigbaar daarmee zijn beoordeeld.

Terugdringen van luchtverontreiniging

Omdat een al te brede inzet van de programmamiddelen een voldoende impact zouden verhinderen, zal dit programma binnen deze prioriteit niet breed inzetten op een vermindering van verontreiniging (zoals bv. bodemsaneringen) maar focust het op luchtverontreiniging, en met name op de problematiek rond de hoge concentraties stikstofoxiden en ammoniak. Dit speelt in het ganse programmagebied.

Innovatieve technieken kunnen de luchtkwaliteit bevorderen. Het programma biedt hiervoor steun aan zowel ontwikkeling en innovatie, als aan demonstratie van nieuwe (combinaties van) technieken. De krijtlijnen voor deze activiteiten zijn dezelfde als degene die in de andere Specifieke Doelstellingen van Prioriteit B zijn uitgetekend voor innovatie- en demonstratie-activiteiten.

In samenwerkingsprojecten rond het terugdringen van uitstoot van stikstofoxiden en/of ammoniak, veelal gericht op mobiliteit en de veeteeltsector, moeten (waar mogelijk met eindgebruikers) constructieve oplossingen worden gevonden en/of gedemonstreerd. Die oplossingen moeten rekening houden met de belangen van burgers en boeren, zodat acceptatie de weg vrijmaakt voor brede implementatie.

Specifiek voor acties gericht op de landbouw- en veeteeltsector wordt benoemd dat deze in beginsel eerder inpasbaar zijn in de ELFPO-programma's. Binnen Interreg Vlaanderen-Nederland is eerder enkel ruimte voor dergelijke acties waar deze kaderen in een breder, grensoverschrijdend geheel en dient een zeer duidelijke toegevoegde waarde van uitvoering via het Interreg-programma aangetoond te worden.

» **Voorbeelden van projectcategorieën die binnen dit onderdeel van deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:**

- Marktgerichte grensoverschrijdende samenwerking in innovatietrajecten/ ontwikkeling van nieuwe producten/diensten/toepassingen/processen gericht op het terugdringen van stikstofoxiden- en/of ammoniakuitstoot.
- Grensoverschrijdende onderzoeken naar haalbaarheid en toepassingsmogelijkheden van innovatieve (combinaties van) technologieën die bijdragen aan de vermindering van luchtverontreiniging (inclusief onderzoek naar hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Grensoverschrijdend onderzoek naar haalbaarheid en mogelijkheden van emissiearme (organisatie van) distributie en mobiliteit.
- Investerings voor kleinschalige demonstraties, pilootprojecten van toepassing van uitstoot-beperkende technologieën in bedrijven, de landbouw, mobiliteit en openbare infrastructuur of domeinen (inclusief demonstraties/pilots rond hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Inzicht bieden aan en bewustmakingscampagnes voor ondernemers in de mogelijkheden en haalbaarheid voor de uitvoering van maatregelen tot beperking van uitstoot; en het bieden van begeleiding bij implementatie van aanpassingen
- Gezamenlijke ontwikkeling van opleidingstrajecten voor bedrijven rond het beperken van stikstofoxiden- en/of ammoniakuitstoot

» **Daarbij wenst het programma volgende focus te leggen:**

- Voor innovatieprojecten: activiteiten binnen TRL-niveaus 4-8
- Voor innovatie- en demonstratieprojecten: MKB/KMO-betrokkenheid en uitbouw in quadruple helix (maatschappelijke demo's en aandacht voor hoe bestaande maatschappelijke instrumenten kunnen worden ingezet om de toepasbaarheid te vergroten).
- Het benutten van koppelkansen; de uitdagingen op het vlak van energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, de strijd tegen luchtverontreiniging, de bouwopgave en uitdagingen rond biodiversiteit, leefbaarheid en mobiliteit zijn te groot en te complex om binnen individuele sectoren (water, energie, agro, industrie, toerisme ...) op te lossen. Het programma heeft bijzondere aandacht voor projecten waarin synergie tussen sectoren wordt gerealiseerd en opgaven integraal worden aangepakt.

Ook hecht het programma belang aan synergie met bestaande en nog te ontwikkelen beleidsstrategieën. Langs Vlaamse zijde worden de Green Deal Bedrijven en Biodiversiteit en het Vlaamse Actieprogramma Ecologische Ontsnippering als relevant beschouwd, langs Nederlandse zijde zijn dit het aankomende programma Versterken Biodiversiteit, de aankomende Nationale Omgevingsvisie, de visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol Verbonden en het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij ofwel reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) als verenigbaar daarmee zijn beoordeeld, ofwel zijn beoordeeld op basis van de technische richtsnoeren over de toepassing van dat beginsel in het kader van de RRF-verordening.

2.2.6.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- MKB/KMO
- Land- en bosbouwers
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties
- Organisaties voor natuur- en waterbeheer
- Publiek-private samenwerkingsverbanden

Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Bedrijven
- Land- en bosbouwers
- Kennisinstellingen
- Overheden
- Intermediaire organisaties
- Organisaties voor natuur- en waterbeheer
- Publiek-private samenwerkingsverbanden
- Burgers

2.3 Een Socialer Europa: Inclusieve arbeidsmarkt, opleiding en duurzame vrijetijdsbesteding (BD4)

2.3.1 Specifieke doelstelling C1: Verbeteren van de doeltreffendheid en het inclusieve karakter van de arbeidsmarkt en toegang tot hoogwaardige werkgelegenheid

2.3.1.1 Gerelateerde types acties

De grens vormt een belemmering in de werking van de regionale arbeidsmarkt. Het programma richt zich daarom op projecten om het arbeidspotentieel te ontwikkelen en benutten en om de arbeidsvraag aan weerszijden van de grens (kwalitatief en kwantitatief) beter te ontsluiten voor de beroepsbevolking. Mensen stimuleren om effectief aan de andere kant van de grens te gaan werken, kan een middel zijn om de mismatch aan te pakken; het is geen doel op zich.

De gezondheidszorg vormt hierbij een prioritaire sector; via projecten binnen deze sector wil het programma bijdragen aan een sterkere weerbaarheid ten opzichte van gezondheidscrisis. In deze specifieke doelstelling wordt hierop ingezet via het beter ontsluiten van vacatures en/of het heroriënteren vanuit andere sectoren van personen die reeds relevante competenties bezitten.

Voor vluchtelingen is binnen deze beleidsdoelstelling specifieke aandacht. Vlaanderen en Zuid-Nederland werden in vooral 2015 en 2022 in gelijkaardige mate geconfronteerd met omvangrijke stromen vluchtelingen uit m.n. Syrië respectievelijk Oekraïne en kunnen van elkaar leren en schaalvoordelen benutten via projecten gericht op de activatie van deze mensen, en hun (verdere) integratie in de arbeidsmarkt. Binnen deze doelstelling is binnen projecten ook ruimte voor flankerende acties die vertrekken van de sociale noden. Dit omvat bv. ook samenwerking op het vlak van het ondersteunen van kwetsbare doelgroepen (waaronder mensen in kans armoede, vluchtelingen, tijdelijke arbeidsmigranten...) voor werkbaar werk of om drempels te overwinnen richting de arbeidsmarkt (mobiliteit, kinderopvang, psychosociale problemen, ...), waar deze samenwerking een duidelijke grensoverschrijdende meerwaarde (kennis, schaalvoordelen, impuls voor grensoverschrijdende interactie) oplevert en complementair is t.o.v. ESF.

» **Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:**

- Samenwerking tussen bemiddelende instanties onder meer gericht op betere grensoverschrijdende ontsluiting van informatie over vacatures, gezamenlijke arbeidspools, vacatureloketten en promoten van opportuniteiten
- Ondersteuning van kwetsbare doelgroepen om drempels te overwinnen richting de arbeidsmarkt, waar deze samenwerking een duidelijke grensoverschrijdende meerwaarde (kennis, schaalvoordelen, impuls voor grensoverschrijdende interactie) oplevert en complementair is t.o.v. ESF
- Samenwerking gericht op werkbaar werk en innovatieve arbeidsorganisatie

Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) als verenigbaar daarmee zijn beoordeeld.

2.3.1.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- (Intermediaire) arbeidsmarktinstellingen
- (Semi-) overheden
- Brancheorganisaties, stichtingen en vzw's
- Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- (Intermediaire) arbeidsmarktinstellingen
- (Semi-) overheden
- Brancheorganisaties, stichtingen en vzw's
- Werkzoekenden
- Werkgevers
- Vluchtelingen en andere kansengroepen, zoals oudere werknemers, ongeschoolde werknemers, jongeren en langdurig werklozen

2.3.2 Specifieke doelstelling C2: Verbeteren van gelijke toegang tot en kwaliteit van onderwijs, opleiding en een leven lang leren

2.3.2.1 Gerelateerde types acties

Op de arbeidsmarkt in de grensregio is de mismatch tussen arbeidsaanbod en arbeidsvraag het grootste knelpunt. Dit manifesteert zich onder meer in tekorten aan juist (technisch) geschoold personeel, ook in traditionele sectoren als bijvoorbeeld de zorg. Deze tekorten kunnen, door de vergrijzing, in de komende 15 jaar binnen sommige sectoren, sterk toenemen.

Het programma wil inzetten op het creëren van bijkomende tools en faciliteiten voor opleiding (incl. met het oog op 'levenslang leren'). Voor deze laatste zijn 'grensoverschrijdend complementair' en 'grensoverschrijdende aantrekkingskracht' sleutelwoorden. In deze tools, faciliteiten voor opleiding en concrete te ontwikkelen curricula moet de focus liggen op 21e -eeuwse vaardigheden, waaronder digitale skills en duurzaamheidsvaardigheden.

Het programma wenst complementair te werken ten opzichte van andere financieringsprogramma's die de arbeidsmarkt willen ondersteunen, zoals bijvoorbeeld het Europees Sociaal Fonds (ESF). Er wordt dan ook geen vergoeding voorzien voor de tijd die deelnemers aan opleidingstrajecten zouden investeren.

Voor vluchtelingen is binnen deze beleidsdoelstelling specifieke aandacht. Vlaanderen en Zuid-Nederland werden in 2015 en 2022 in gelijkaardige mate geconfronteerd met omvangrijke stromen vluchtelingen uit m.n. Syrië respectievelijk Oekraïne en kunnen van elkaar leren en schaalvoordelen benutten via projecten gericht op de activatie van deze mensen, en hun (verdere) integratie in de arbeidsmarkt via opleiding en/of erkenning van kwalificaties.

Binnen deze doelstelling is binnen projecten ook ruimte voor flankerende acties die vertrekken van de sociale noden. Dit omvat bv. ook samenwerking op het vlak van het ondersteunen van kwetsbare doelgroepen (waaronder mensen in Kans armoede, vluchtelingen, tijdelijke arbeidsmigranten...) om drempels te overwinnen richting de opleiding en bijscholing (mobiliteit, kinderopvang, psychosociale problemen, ...), waar deze samenwerking een duidelijke grensoverschrijdende meerwaarde (kennis, schaalvoordelen, impuls voor grensoverschrijdende interactie) oplevert en complementair is t.o.v. ESF.

De gezondheidszorg vormt een prioritaire sector; via projecten binnen deze sector wil het programma bijdragen aan een sterkere weerbaarheid ten opzichte van gezondheids crises.

Ook sectoren (bv. cultuur en events) of niches die onder zware druk zijn komen te staan als gevolg van de Covid-19 pandemie en restricties, geïmplementeerd tijdens de bestrijding daarvan, staan onder de aandacht. Het programma denkt daarbij aan bij- of omscholing, ontwikkeld met deze sectoren, om deze sectoren te helpen verstandig en duurzaam te doen heropleven of weerbaar te maken tegen toekomstige pandemieën. Ook omscholing naar andere sectoren met een krapte in arbeidskrachten is een mogelijkheid.

» Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Creëren van grensoverschrijdende samenwerking tussen onderwijsinstellingen/ onderwijsfaciliteiten gericht op verbinding van (beroeps-) onderwijs met arbeidsmarkt, bv. via duale of hybride leeromgevingen.

- Fysieke investeringen ten behoeve van de uitbouw van gezamenlijk onderwijs en opleiding, voor inwoners van beide zijden van de grensstreek
- Projecten gericht op grensoverschrijdend wederzijdse erkenning van kwalificaties
- Verhogen van (succesvolle) in- en uitstroom van opleidingen gericht op beroepen waarvoor op dit moment (of in de toekomst als gevolg van vergrijzing) onvoldoende kandidaten worden gevonden (meer algemeen; niet direct of automatisch gelinkt aan slimme specialisatie of industriële overgang (transitie naar een slimmere en groenere economie))
- Ontwikkeling van grensoverschrijdende programma's (curricula) en faciliteiten voor opleidingen gericht op beroepen waarvoor onvoldoende kandidaten worden gevonden (meer algemeen; niet direct gelinkt aan slimme specialisatie of industriële overgang (transitie naar een slimmere en groenere economie))
- Ondersteuning van kwetsbare doelgroepen om drempels te overwinnen richting opleiding en bijscholing, waar deze samenwerking een duidelijke grensoverschrijdende meerwaarde (kennis, schaalvoordelen, impuls voor grensoverschrijdende interactie) oplevert en complementair is t.o.v. ESF

Waar deze specifieke doelstelling o.a. inspeelt op onderwijs, opleiding en een leven lang leren vanuit sociaal perspectief – de mismatch van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt aanpakken door vooral mensen met afstand tot de arbeidsmarkt te betrekken - focust specifieke doelstelling A2 op het economisch perspectief. Projecten die inspelen op beide noden en (behoud van) groei binnen de slimme specialisatie domeinen of in transitie zijnde sectoren stimuleren en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt bereiken, maar focussen op doelgroepen (bv. scholieren, beginnende studenten) die niet op korte termijn de arbeidsmarkt betreden, worden gestimuleerd in specifieke doelstelling C2.

Gezien het sociale karakter van deze Specifieke Doelstelling moet elke fysieke investering voor het volgen van onderwijs en opleiding gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs helpen realiseren.

Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij reeds in het kader van de Faciliteit voor herstel en veerkracht (RRF) als verenigbaar daarmee zijn beoordeeld.

2.3.2.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- Onderwijsinstellingen
- (Intermediaire) arbeidsmarktinstellingen
- (Semi-) overheden
- Brancheorganisaties, stichtingen en vzw's
- MKB/KMO

Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Onderwijsinstellingen
- (Intermediaire) arbeidsmarktinstellingen
- (Semi-) overheden
- Brancheorganisaties, stichtingen en vzw's
- Werkzoekenden
- Werkgevers
- Vluchtelingen en andere kansengroepen, zoals oudere werknemers, ongeschoolde werknemers, jongeren en langdurig werklozen

2.3.3 Specifieke doelstelling C3: Versterken van duurzaam toerisme en vrijetijdsbesteding

2.3.3.1 Gerelateerde types acties

Het programma ambieert binnen deze Specifieke Doelstelling om duurzaam toerisme in de grensregio te ondersteunen. Het gaat hierbij om een geïntegreerde aanpak, met aandacht voor de verschillende aspecten van deze sector (waaronder erfgoedtoerisme). Een dergelijke aanpak is onontbeerlijk om tot complementaire en elkaar versterkende projecten te komen.

Een geïntegreerde aanpak betekent dat het programma zich zowel op harde investeringen in infrastructuur als op meer zachte interventies richt. Bij dit laatste kan het bijvoorbeeld gaan om activiteiten gericht op opleidingen, organisatie van (openbare) verkeersstromen of duurzaam sitemanagement. Op het vlak van opleidingen heeft het programma oog voor synergiën met projecten in Specifieke Doelstelling C2, bv. met betrekking tot groene en digitale bijscholing.

Door in te zetten op duurzaam toerisme wil het programma ook een directe invulling geven aan de noden van de burgers en hen uitnodigen via een verkenning van de brede grensstreek verder in contact te treden met personen van de andere kant van de grens. We doelen met de term 'duurzaam toerisme' niet (enkel) op ecotoerisme en ecologisch verantwoord toerisme, maar op een bewuster toerisme waarbij de initiatieven gericht op versterking van het toeristisch-recreatief aanbod en beleving rekening houden met 'people', 'planet' en 'profit'. Toerisme, recreatie en erfgoedbeleving dienen niet enkel voor economische groei of om een aangenaam woon- en vestigingsklimaat te behouden, maar ook om in te spelen op ecologische en sociale opgaven. Het belang van nabije mogelijkheden, ook over de grens, voor recreatie, vrijetijdsbesteding en 'beleving', voor de Vlamingen en Nederlanders zelf, kwam nadrukkelijk op de voorgrond tijdens de coronacrisis. Het programma wil dan ook een focus leggen op projecten met een toegevoegde waarde op economisch, ecologisch en sociaal vlak. Het 'buitengebied', als alternatief voor de drukbezochte historische steden en de kust, heeft met haar aanbod aan open landschap, groen, erfgoed, natuur, beleving van rust ed. de potentie om die toegevoegde waarde te leveren. Het programma zet dan ook prioritair op dat buitengebied in.

Om ervoor te zorgen dat de voordelen van investeringen in toerisme de lokale gemeenschappen waarin deze investeringen plaatsvinden, bereiken, is er ruimte om projecten ter versterking en/of openstelling van toeristische/recreatieve sites tot bij de lokale gemeenschap te brengen met flankerende culturele activiteiten. Het programma geeft voorkeur aan investeringen met een duidelijke lokale verankering (bv. versterking van toeristische sites door faciliteiten te creëren voor lokale sociaal-culturele activiteiten).

» Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Versterking en/of ontsluiting van toeristische/recreatieve sites (concrete investeringen) met een heldere inkadering in een ruimere, grensoverschrijdende, bestemming (toeristische regio), in een geïntegreerde aanpak (bv. investeringen in renovatie, logies, onthaalpoorten of belevingsinfrastructuur) en met oog voor de ecologische impact ervan.
- Initiatieven, in een grensoverschrijdende context, om de druk op toeristische hotspots te verlichten en spreiding van toeristen/recreanten te bevorderen, met oog voor de ecologische impact.
- Grensoverschrijdende flankerende acties ten behoeve van duurzaam toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding, door het versterken van grensoverschrijdende mobiliteit, grensoverschrijdende samenwerking tussen onderwijsinstellingen/ onderwijsfaciliteiten t.b.v. opleiding van personeel, ondersteunen van ondernemerschap ...

- Initiatieven waarbij het regionale aanbod o.v.v. (gezamenlijk) erfgoed, vrijetijdsbesteding en 'beleving', ook over de grens, ontsloten wordt voor kansengroepen
- Ontwikkeling van een geïntegreerd, samenhangend aanbod door afstemming/samenwerking op vlak van data-analyse of in promotie en identiteitscreatie, tussen lokale en bovenlokale initiatieven (integratie op bovenlokale schaal om een meer complex en grensoverschrijdend aanbod te creëren)

Bovenstaande projecttypes zijn op basis van de technische richtsnoeren over de toepassing van het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH) in het kader van de RRF-verordening beoordeeld als zijnde verenigbaar met dat beginsel.

2.3.3.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze prioriteit zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- Beheerders van toeristische sites
- Publieke en private opleidingsinstellingen
- Publiek-private samenwerkingsverbanden
- Intermediaire organisaties of brancheorganisaties
- (Semi)overheden
- Verenigingen en stichtingen

Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

- Beheerders van toeristische sites
- Publieke en private opleidingsinstellingen
- Publiek-private samenwerkingsverbanden
- Intermediaire organisaties of brancheorganisaties
- (Semi)overheden
- Verenigingen en stichtingen
- Toeristische ondernemers
- Lokale toeristen/recreanten

2.4 Een Europa zonder grenzen: Samenwerken om grensobstakels te overwinnen (BD6)

2.4.1 Specifieke doelstelling D: Versterken van bestuurlijke samenwerking, oplossen van grensobstakels en stimuleren van contacten over de grens

2.4.1.1 Gerelateerde types acties

Binnen deze prioriteit ambieert het programma om de belemmerende factor in grensoverschrijdende interactie en samenwerking, die de grens veroorzaakt, weg te nemen c.q. te verzachten. Dit voor burgers (bv. als werkzoekenden, zorgbehoevenden, consumenten, recreanten ...), bedrijven, het maatschappelijk middenveld of openbare besturen. Op die manier wordt grensoverschrijdende interactie, afstemming en samenwerking tussen en binnen deze groepen gestimuleerd en de socio-economische ontwikkeling van de grensregio verder ondersteund.

» Belemmeringen voor grensoverschrijdende interactie of samenwerking kunnen zowel "harde" als "zachte" obstakels omvatten. Het kan gaan om:

- Bestuurlijke of juridische obstakels,
- Verschillen in wet- of regelgeving of bestuurlijke praktijken, met hinderlijke gevolgen,
- Onbekendheid met mogelijkheden over de grens, of
- Een tekort aan (professionele) contacten (in grensoverschrijdende netwerken).

Belemmeringen die een concrete impact hebben op de burgers hebben speciale aandacht, aangezien zo ook het sterkst de meerwaarde van Interreg wordt aangetoond.

Het wegnemen of verzachten van deze obstakels kan gebeuren d.m.v. analyse (met uitzicht op engagement tot aansluitende implementatie van aanbevelingen), informatieverschaffing, strategieontwikkeling en aansluitende investeringen.

» Voorbeelden van projectcategorieën die binnen deze prioriteit kunnen worden ondersteund, zijn:

- Opzetten van informatieverschaffing richting burgers (w.o. werknemers en werkzoekenden), bedrijven, ngo's en lokale overheden om - daar waar juridische en andere obstakels in de grensregio's niet (direct) kunnen worden opgelost - de grensoverschrijdende interactie te bevorderen en de nadelige effecten van deze obstakels weg te nemen, te mitigeren of compenseren
- Training van werknemers met advies verlenende taakstelling, bij (semi-)publieke organisaties, om burgers, werkzoekenden, ondernemers, ... effectiever te informeren over structuren, diensten en mogelijkheden over de grens
- Ontwikkeling van gemeenschappelijke territoriale strategieën/actieplannen, door grensoverschrijdend samenwerkende overheidsinstanties, met betrokkenheid van belanghebbenden w.o. burgers
- Identificatie, analyse en onderzoek naar juridische en andere obstakels in de grensregio, onderzoek naar (haalbaarheid van) oplossingen en maatregelen ter bevordering van die oplossingen

- Lokale bestuurlijke samenwerking, in de directe grensstreek, om creatief te kunnen omgaan met bestaande en mogelijke toekomstige obstakels aan de grens, zoals tijdelijke restricties op grensoverschrijdende verplaatsingen (bv. bij een pandemie)
- Kleinschalige acties ter bevordering van grensoverschrijdend contact tussen burgers, daar waar dit contact onvoldoende spontaan tot stand komt en de contacten bevorderlijk zijn om de negatieve effecten van de grens op het welzijn en welvaart van grensbewoners te verminderen (in de eerste plaats binnen de programmathema's innovatie, klimaatmitigatie, -adaptatie, biodiversiteit en arbeidsmarkt)
- Initiatie van grensoverschrijdende samenwerking, afstemming of wederzijds leren door lokale besturen, waar relevant met betrokkenheid van burgers en/of andere belanghebbenden, om om te gaan met juridische of andere obstakels, verschillen aan de grens of aan de grens gerelateerde tendensen

Bovenstaande projecttypes zijn beoordeeld als zijnde verenigbaar met het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen aan' (Do No Significant Harm – DNSH), aangezien zij gezien hun de aard, naar verwachting geen beduidende negatieve milieu impact hebben.

2.4.1.2 De voornaamste doelgroepen

» **Voor deze Specifieke Doelstelling zijn met name (doch niet limitatief) de volgende doelgroepen als potentiële begunstigden te noemen:**

- Verenigingen van burgers
- (Semi-) overheden
- Kennis- en onderwijsinstellingen
- Publiek-private samenwerkingsverbanden
- Intermediaire organisaties of brancheorganisaties

Grote ondernemingen komen niet in aanmerking om begunstigde te worden.

» **Als potentiële doelgroepen van de activiteiten die de projecten zelf zullen uitvoeren, zijn volgende categorieën te noemen (niet limitatief):**

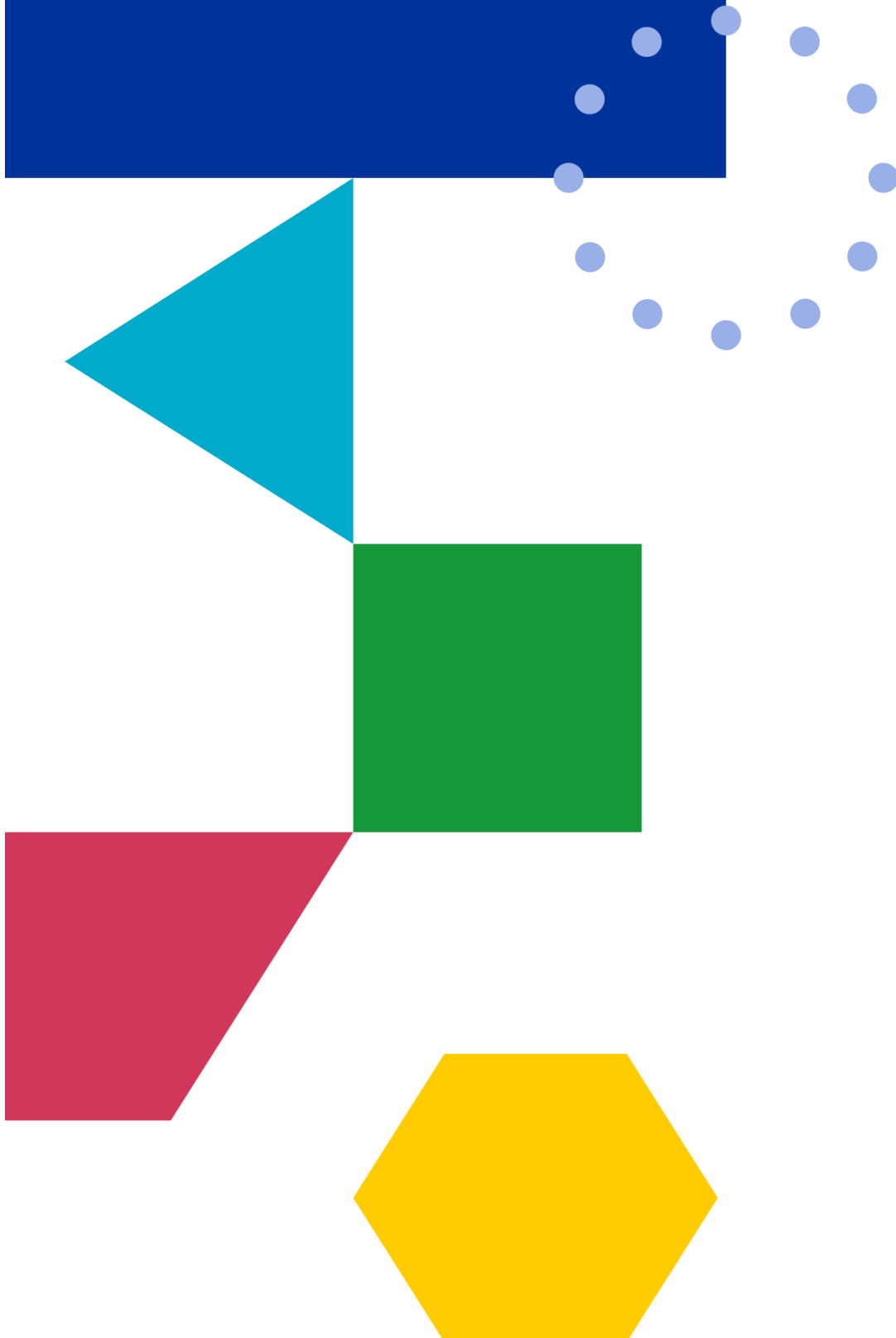
- Verenigingen van burgers en maatschappelijk middenveld
- (Semi-) overheden
- Kennis- en onderwijsinstellingen
- Publiek-private samenwerkingsverbanden
- Intermediaire organisaties of brancheorganisaties
- Burgers (bv. als werkzoekenden, zorgbehoevenden, consumenten, recreanten,)
- Bedrijven

3. Rol van de partners

Maatregelen om relevante partners te betrekken bij het opstellen van het programma en de rol van die partners bij de uitvoering, het toezicht en de evaluatiestrategie: belangrijkste ontwikkelingsproblemen en beleidsreacties

3.1 Rol van de partners in het voorbereidingsproces

In haar vergadering van december 2018 werd door het Comité van Toezicht van het lopende, Interreg V Vlaanderen-Nederland-programma voor het eerst gesproken over de voorbereidingen van het nieuwe programma. De beheerautoriteit en het gemeenschappelijk secretariaat hebben sindsdien, in nauw overleg met de betrokken lidstaten en de overige programmapartners, de nodige stappen gezet om te komen tot een gedragen IP.

In 2019 werd geconcludeerd dat het wenselijk was dat de partners waarnaar verwezen wordt in artikel 8 van de CPR-Verordening nauw betrokken zouden zijn bij het verdere voorbereidingsproces.

Deze partners waren al lid van het Comité van Toezicht, maar niet altijd even actief in dit gremium. Om ze nauwer te betrekken, werd besloten om ze óók uit te nodigen voor de ambtelijke voorbereidende vergaderingen (het Coördinatorenoverleg), waarin in veel meer detail werd besproken welk beleid voor het nieuwe programma de boventoon moet voeren. Zij werden allen individueel gecontacteerd met ook de nodige toelichting over het programma en het te lopen proces.

Voor de lokale besturen werden de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) aangeschreven. De VVSG en de VNG werden in het Comité van Toezicht vertegenwoordigd door respectievelijk een schepen van de Vlaamse gemeente Pelt en de burgemeester van Baarle-Nassau, twee grensgemeenten. Voor de economische en sociale partners werden de Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen (SERV) en de Sociaal-Economische Raad (SER)(NL), alsmede de vakbond ABVV betrokken. Voor de milieuorganisaties namen de Bond Beter Leefmilieu (BBL) en het Netwerk van Natuur- en Milieufederaties (en namens deze de Zeeuwse Milieufederatie ZMF). Voor de ngo's nam enkel de Vlaamse ngo-koepel 'De Verenigde Verenigingen' deel, bij gebrek aan een Nederlandse tegenhanger, en voor de gelijke kanseninstanties Unia in Vlaanderen en het College voor de rechten van de mens in Nederland.

In ongeveer een jaar tijd, tussen eind 2019 en eind 2020, kregen de hoofdlijnen van de programmavorm en werd een voorlopige selectie van beleidsdoelstellingen gemaakt. Dit kwam tot stand door 11 ambtelijke en bestuurlijke overleggen met vertegenwoordigers van nationale, regionale en lokale besturen en de bovengenoemde organisaties. De documenten voor de bespreking werden altijd twee weken voor de bijeenkomst via de mail toegezonden aan de deelnemers. Dit gaf de deelnemers tijd om zich voor te bereiden en, indien een partner niet aanwezig kon zijn bij een bespreking, tijd om schriftelijke input aan te leveren. In deze bijeenkomsten werd het nieuwe programma besproken en konden alle partners mee input geven bij de keuze en invulling. Hiervoor werd eerst de gebiedsanalyse van het programmagebied afgerond en vervolgens de keuze gemaakt voor, en invulling gegeven aan, de specifieke doelstellingen. Na afloop van elke bijeenkomst werden de voorstellen en conclusies verwerkt tot een nieuwe tekst. Deze wijzigingen werden aangebracht met track-changes, zodat alle deelnemers inzicht hadden in de aangebrachte wijzigingen. Vanaf het najaar van 2020 werden ook de kennisinstellingen rechtstreeks betrokken, via vertegenwoordigingen namens de Vlaamse Hogescholenraad (VHLORA), de Vlaamse Interuniversitaire Raad - VLIR), de Nederlandse hogescholen (vertegenwoordigd door HZ) en de Nederlandse universiteiten (vertegenwoordigd door Universiteit Maastricht). In de zomer van 2020 werd het concept-programma voldoende vergevorderd beschouwd en werd een bredere raadpleging van 'het veld' georganiseerd in de vorm van 5 thematische focusgroepen (voor BD 1, 2, 4, duurzaam toerisme en ISD). Voor de samenstelling van de besprekingen diende elke programmapartner per focusgroep een voorstel in van 5 organisaties die, vanuit het programmagebied van de betreffende partner, de benodigde kennis bezit. Het Gemeenschappelijk Secretariaat controleerde vervolgens of de focusgroepen een juiste representatie waren van alle stakeholders. Vervolgens ontvingen per focusgroep

45 organisaties ruim 4 weken voor de bespreking een uitnodiging. Aan elke focusgroep van drie uur namen ongeveer 30 deelnemers deel. Hen werd gevraagd om te reflecteren op de gebiedsanalyse, de keuze van beleids- en specifieke doelstellingen, en de invulling daarvan via beoogde projectsoorten en doelgroepen. Ook konden er opmerkingen worden aangedragen over de mail. De strategie bleek in ruime mate gedragen te worden door het maatschappelijk middenveld. Niettemin leverden de focusgroepen interessante aanvullingen, adviezen en nuanceringen op, op basis waarvan in de eerste plaats het IP en Gebiedsanalyse zelf, en mogelijk ook andere documenten zoals de communicatiestrategie, aangepast werden of opgestart zullen worden. In december 2020 stelde het comité, met betrokkenheid van alle 'artikel 8' partners, een '95%' afgewerkte versie van het Interreg-programma vast, waarin de voorstellen van de focusgroepen werden verwerkt. Deze versie werd op de website van het huidige programma geplaatst en via verschillende kanalen, zoals een persbericht en sociale media, verspreid. Er werd benadrukt dat burgers en organisaties input konden leveren op deze versie. Naar aanleiding hiervan ontvingen ...

» **Tijdens dit hele proces werd verder stakeholdersbetrokkenheid gestimuleerd via de communicatie-inspanningen van het programma en de acties van de programmapartners:**

- In september 2019 organiseerde het programma het event 'Funding the Future'. Op dit event presenteerden de programmapartners hun initiële ideeën voor (de doelstellingen van) het nieuwe programma, via een plenaire politieke discussie, voor honderden aanwezigen van bedrijven, kennis- en opleidingsinstellingen, maatschappelijke organisaties en burgers. Deelnemers konden tevens input geven en zich laten inspireren door tientallen op het event gedemonstreerde fysieke realisaties uit Interreg V;
- Hieraan voorafgaand en vooral nadien informeerde het programma stakeholders omtrent de voortgang in de ontwikkeling van het nieuwe programma, via nieuwsbrieven en website en bovenal de projectadviseurs, die via hun dagdagelijkse contacten in het veld een beeld konden ontwikkelen van uitdagingen en opportuniteiten, in de grensoverschrijdende samenwerking;
- Verschillende programmapartners, bijvoorbeeld Vlaanderen (Vlaio), het Nederlandse Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en de provincies Zeeland en West-Vlaanderen organiseerden of droegen bij in events en communicatie-acties met het oog op de voorbereidingen van de nieuwe programma's, die voor hun werkgebied toekomstige opportuniteiten kunnen geven.

Begin 2020 wees de Europese Commissie erop dat de verplichtingen van de richtlijnen inzake een Strategische Milieubeoordeling (SMB) van toepassing zijn op de voorbereiding van Interreg programma's. De programma's dienen met de betreffende milieudiensten na te gaan of een volledige SMB opgesteld dient te worden.

Het programma heeft contact opgenomen met de diensten Milieueffectrapportage (MER) in Vlaanderen en Nederland. Op basis van de gesprekken komt het programma tot de conclusie dat het IP niet onderhevig is aan de verplichting tot het uitvoeren van een Strategische Milieubeoordeling. Het IP vormt immers geen kader voor de toekenning van toekomstige vergunningen, waardoor dit programma buiten de scope valt van de verplichting tot Strategische Milieubeoordeling. Vergunningsverstreckende instanties zijn op geen enkele manier gebonden aan welke besluiten dan ook in onze programmawerking. De inhoud van het Interreg-programma zelf vormt ook helemaal geen toetssteen voor die instanties. Een selectie als Interreg-project verhoogt dus niet de kans dat een vergunning zou worden verleend, noch zorgt het voor een verkorting of versnelling van de standaardprocedures. De gecontracteerde MER-diensten onderschrijven deze analyse

De indieners van dit IP bevestigen dat het programma geen kader vormt voor de toekenning van toekomstige vergunningen voor projecten die zijn opgenomen in de bijlagen I en II van de MER-richtlijn, noch voor de in artikel 3, lid 2, onder a) genoemde gebieden, noch voor projecten op andere thema's. Daarnaast verklaren de indieners van dit programma dat voor dit IP geen beoordeling op grond van artikel 6 of 7 van de Habitatrichtlijn vereist is.

3.2 Rol van de partners bij de uitvoering van het programma

De partners waarnaar verwezen wordt in artikel 8 zullen, net zoals in het lopende programma, uitgenodigd worden om zitting te nemen in het Comité van Toezicht. In die hoedanigheid zullen zij op gelijkaardige wijze als de programmapartners (lidstaten en 8 provinciebesturen) betrokken zijn bij de uitvoering, monitoring en evaluatie van het programma.

De betrokkenheid van de programmapartners krijgt gestalte door de genoemde deelname in het Comité van Toezicht, maar ook deelname in het coördinatorenoverleg (afstemming, voorbereiding advisering van het Comité voor oproepen en preselectie, ...) en een communicatie-overleg (afstemming en praktische samenwerking rond centrale en decentrale communicatie-initiatieven). In de dagdagelijkse werking op vlak van uitvoering, monitoring en evaluatie worden bovendien de projectadviseurs, als regionale adviseurs met een liaison-functie richting de programmapartners, permanent betrokken (bv. in evaluatie door deelname van een projectadviseur in de werkgroep Evaluatie). De programmapartners zijn zodoende op operationeel niveau (projectadviseurs in GS en communicatiemedewerkers in het communicatie-overleg), op coördinatieniveau (directeuren en diensthoofden in coördinatorenoverleg) en op beheers niveau (bestuurders in Comité van Toezicht) intensief betrokken in de uitvoering, monitoring en evaluatie van het programma.

Het programma voorziet verder een rol voor burgers, bij de uitvoering van het programma. Sinds het voorjaar van 2020 ging het programma aan de slag met de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO/OECD) in het kader van de pilot 'Engaging citizens in the implementation of cohesion policy'. Naar verwachting volgen uit dit traject aanbevelingen aan het Comité van Toezicht, om de betrokkenheid van burgers bij de uitvoering van het Interreg-programma te versterken.

